

2024 MAYIS

RAWEST ARAŞTIRMA

KÜRT MESELESİ KÜRT SİYASETİ VE DEMİRTAŞ

ÖRNEKLEM

Kürt Meselesi, Kürt Siyaseti ve Demirtaş – RAWEST

- Kürt nüfusu temsili 1406 kişi ile yüz yüze görüşme

Verilerine başvurulanan diğer araştırma:

- Kürt Barometresi – Kürt Çalışmaları Merkezi: Kürt nüfusu temsili 1492 kişi ile yüz yüze görüşme

Demografi

CİNSİYET & YAŞ

Kadın **%48,8**

Erkek **%51,2**

17-29 **%40,1**

30-39 **%42,4**

50+ **%17,5**

ÇALIŞMA DURUMU

Çalışan **%46**

Ev Kadını **%26,2**

Öğrenci **%13,8**

İşsiz **%9,8**

Emekli **%4,2**

EĞİTİM DURUMU

Lise altı **%34,8**

Lise **%33,1**

Lise üstü **%18,3**

Öğrenci **%13,8**

KİMLİK

Kürtler kendilerini hangi kimliklerle tanımlıyor?
Kürt kimliğini ne düzeyde sahipleniyor?

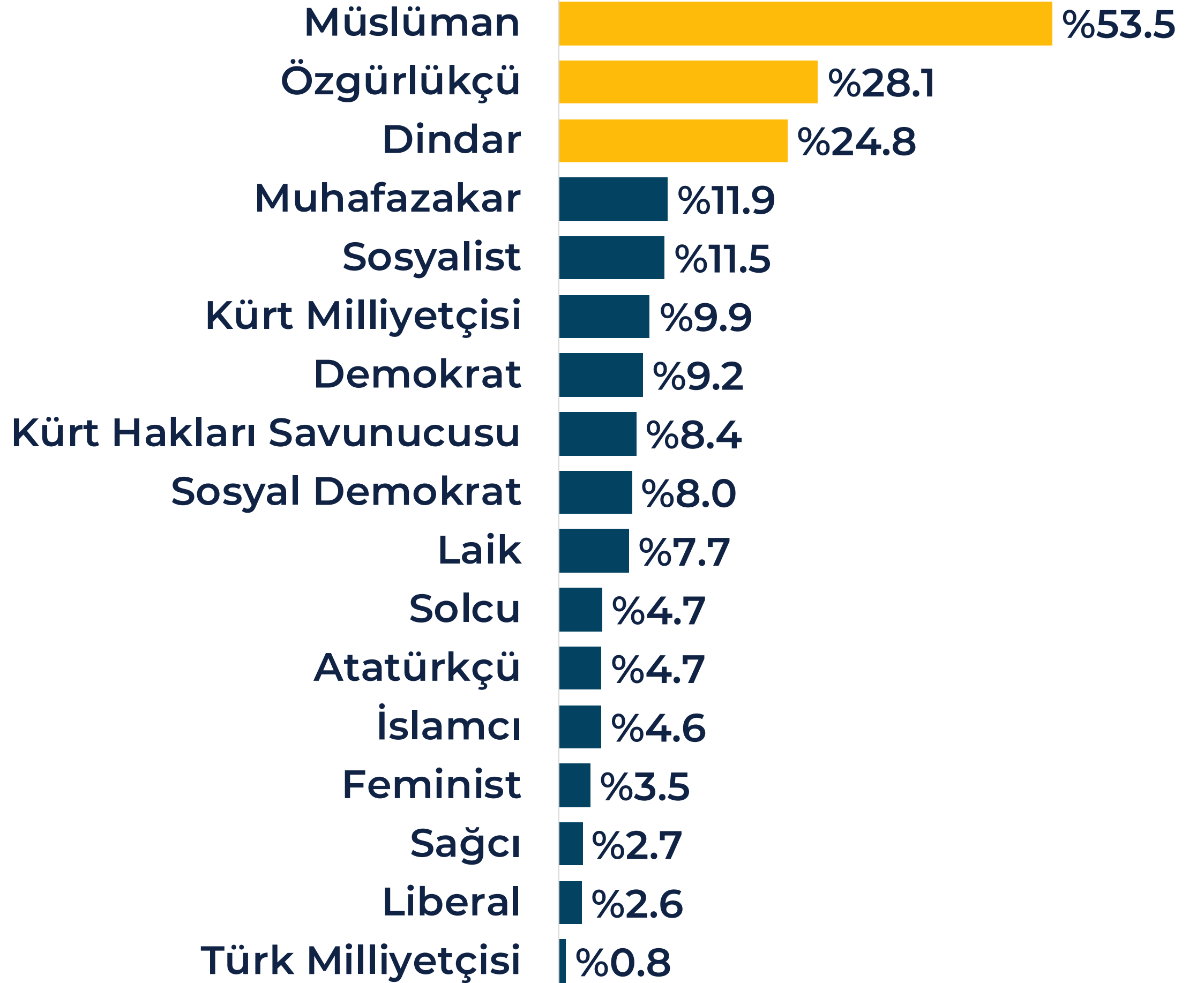

Türklerde anaakım kimlikler
Türklük ve milliyetçilik iken
Kürtlerde özgürlükçülük öne
çıkıyor.

Kürtler, Türklerden farklı olarak:
seküler değil özgürlükçüler, ya da
sekülerleri kendilerini özgürlükçü
olarak görüyor.

Muhafazakâr, İslamcı değil
dindarlar ya da muhafazakarları
kendilerini dindar olarak görüyor.

Dolayısıyla her ikisinde de daha
yumuşak bir tutumları var.
Nitekim Kürtlerdeki sekülerlik
muhafazakârlık gerilimi
Türklerdeki aynı sertlikte olmuyor.

Kürt olmak ne demek? sorusuna verilen cevaplara göre:

Kürt; Kürtlüğü sahiplenen, mazlum ve mücadeleci kişidir.

Kürt olma tanımlamalarında Kürt kimliğini benimsemek, mağduriyet ve direnç/mücadele gibi kavram grupları öne çıkıyor.

İnsanlık

Mücadele/direniş

Ayrımcılığa maruz kalmak

Özgürlük

Ana dilin Kürtçe olması

Kürtlüğü benimsemek

Etnik köken

Eşitlik

Doğulu olmak

Bir Irk

Demokrat

Anne/babanın kürt olması

Kardeşlik

Çalışkan olmak

Bir Millet

Kültür

Onur/şeref

Adil Olmak

Ezilmişlik

Yoksulluk

Bir şey ifade etmiyor

Farklılık

Merhametli/misafirperver

Değerlere önem

Gurur Bir Halk

Türk/T.C vatandaşı olmak

Ayrıcalık/üstünlük

Mertlik/dürüstlük

Fedakarlık/zorluk

Cesaret

Vatanseverlik

Kendinizi ne kadar Kürt olarak görüyorsunuz?

Düşük (1-4)	%14,2
Orta (5-7)	%32,6
Yüksek (8-10)	%53,2

«Kürt olmaktan gurur duyuyorum.»

Katılmıyorum (1-2)	%12,9
Ortadayım (3)	%16,0
Katılıyorum (4-5)	%71,2

Kürt kimliği Türkiye’de artık yüksek sesle ve açıklıkla ifade edilen ve taşınan bir kimlik.

Kürtlerin yarısı kendini yüksek düzeyde "Kürt" olarak görüyor.

Bununla birlikte %15 ile %20 arasında bir Kürt nüfus da bu alandan geri duruyor: %14 kendini düşük düzeyde Kürt görüyor ve %13 Kürt olmaktan gurur duyma önermesine katılmıyor.

Eğilim yaş gruplarına, cinsiyete, eğitim veya gelir düzeyine göre değişmiyor.

Zayıf	%13,4
Orta	%19,2
Kuvvetli	%34,6
Çok Kuvvetli	%32,8

} %67,4

Kürtler Kürt kimliğini sahipleniyor.

Kurdish Barometer'ın Kürtlükten gurur duyma, kendini Kürt olarak görme düzeyi ve ana dilde eğitime ilişkin tutumlar gibi değişkenlerle oluşturduğu **Kürt kimliğini sahiplenme endeksine** göre:

Kürtlerin üçte ikisi (%67,4) Kürt kimliğini güçlü bir şekilde sahipleniyor.

KÜRT SORUNU VE TALEPLER

2

Katılımcıların yarısından fazlası Türkiye'de bir Kürt sorunu olduğunu düşünüyor ve üçte ikisi önemli bir sorun olarak tanımlıyor.

Kürt sorunu ile Kürtlerin sorunu ayrımını yapan %17.

Sorun yok diyenler %15'te kalıyor.

Evet, Kürt sorunu var.

%58.2

Kürt sorunu yok ama Kürtlerin sorunları var.

%17.3

Hayır, Kürt sorunu olduğunu düşünmüyorum.

%14.7

Bilmiyorum/fikrim yok.

%9.8

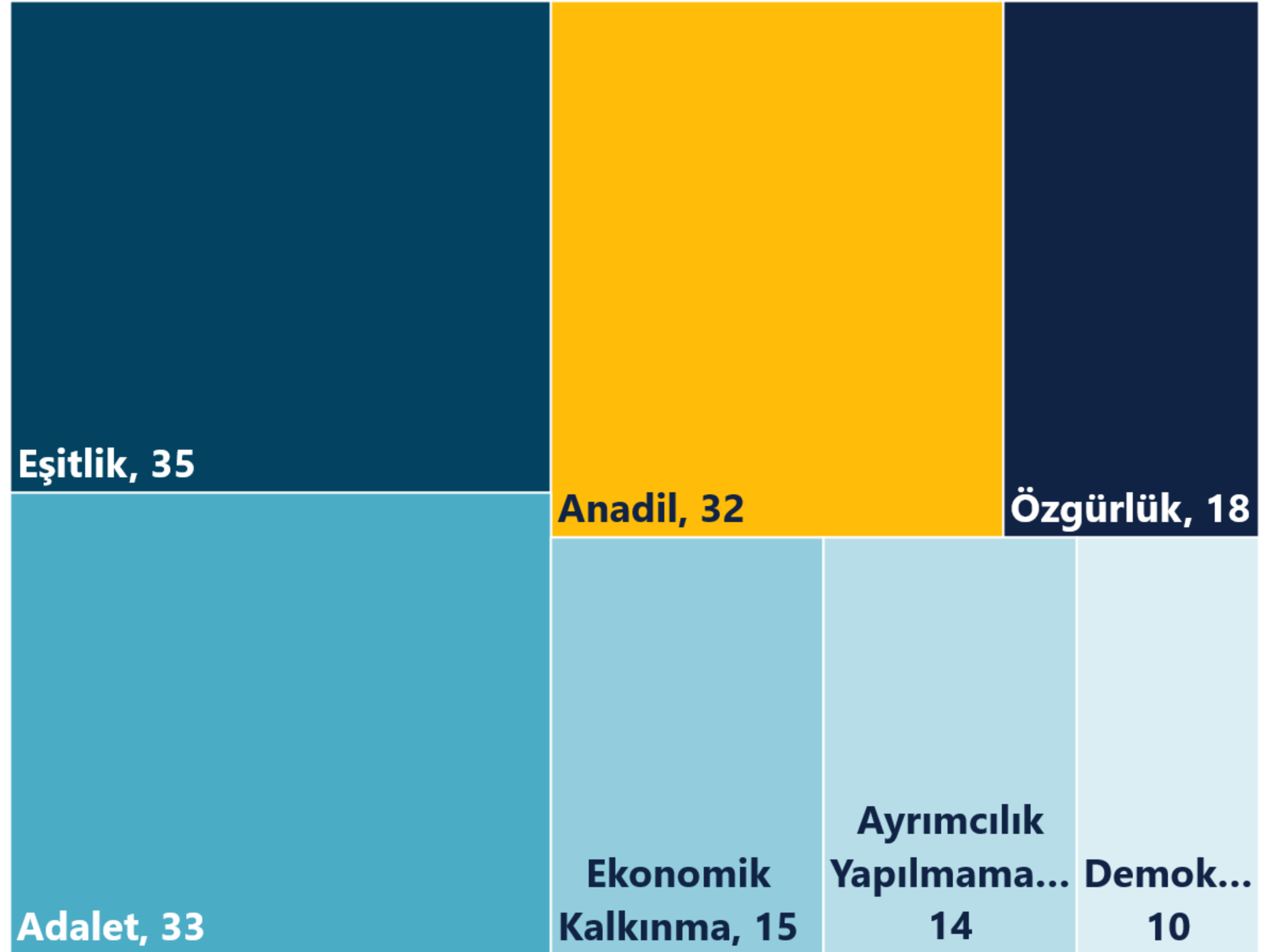
**Katılımcıların yarısı
Kürt sorununun
kaynağında devletin
uygulamaları
olduğunu düşünüyor.**

**Kürt sorunu; kimliğin
tanınması ve Kürtlere
yönelik ayrımcılıkla
ilişkilendiriliyor.**

**Sizce Kürt sorununun kaynağında
sayacaklarımdan hangi ikisi en çok
etkilidir?**

Öne çıkan talepler:
Eşitlik,
Adalet,
Özgürlük
Ana dil,
Kalkınma.

Kürtler tek dilliliği içselleştirmiş, sindirmiş değil. Yarıya yakını eğitimin iki dilli olması gerektiğini düşünüyor.

Yine yarıya yakını, Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde Kürtçenin hizmet dili olması gerektiğini ifade ediyor.

Kürtçe eğitime gerek yok diyenler %20'de, Kürtçe hizmete gerek yok diyenler de %13'de kalıyor.

Sizce ana dili Türkçe olmayanlar için, ana dili Kurmanci/Zazaki olanlar için okullarda eğitim dili nasıl olmalı?

Eğitim iki dilli olmalı, hem Türkçe hem de ana dilde eğitim verilmeli

44.1

Eğitim dili Türkçe olmalı, ana dil okulda ayrıca öğretilmeli

27.0

Eğitim dili Türkçe olmalı, okulda ana dili öğretmeye de gerek yok

19.2

Eğitim dili sadece ana dil (Kurmanci/Zazaki) olmalı

9.7

Sizce Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde resmi dil ne olmalı?

Resmi dil Türkçe olmalı ama Kürtçe de hizmet verilebilmeli 42

Resmi dil iki tane olmalı, Türkçe ve Kürtçe. 33

Resmi dil sadece Türkçe olmalı. 13

Resmi dil sadece Kürtçe olmalı. 11

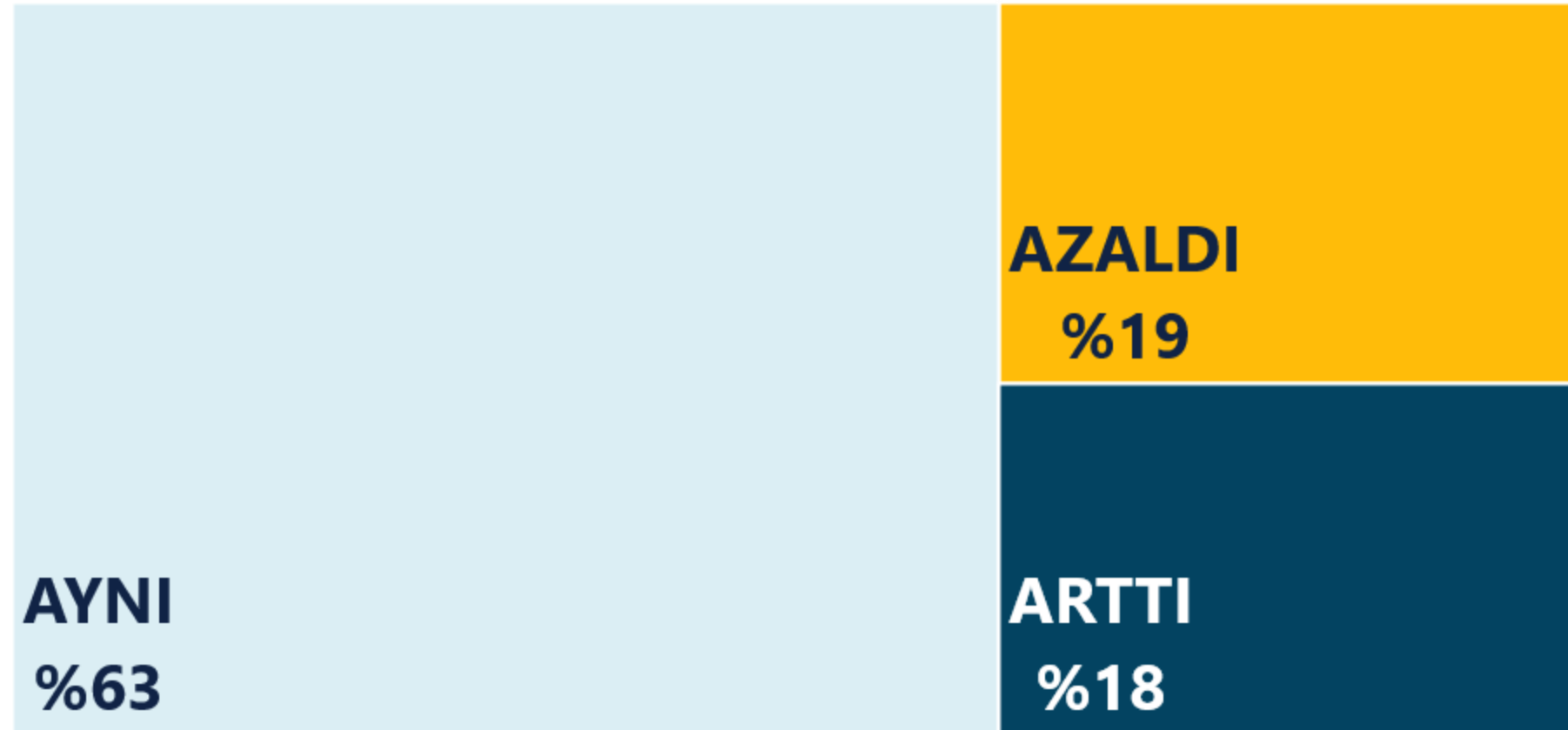
SIYASETE İLGİ

Kürtler siyasete ne
kadar ilgili?

SİYASETE İLĞİ

1 yıl öncesine göre siyasete ilginiz nasıl değişti?

Kürtler siyasete eskisi kadar ilgili değiller.
Sadece üçte biri siyasetle ilgili görüyor.
Geçen yıla göre tablo değişmemiş.

Genel olarak siyasete yönelik bir umutsuzluk hakim.

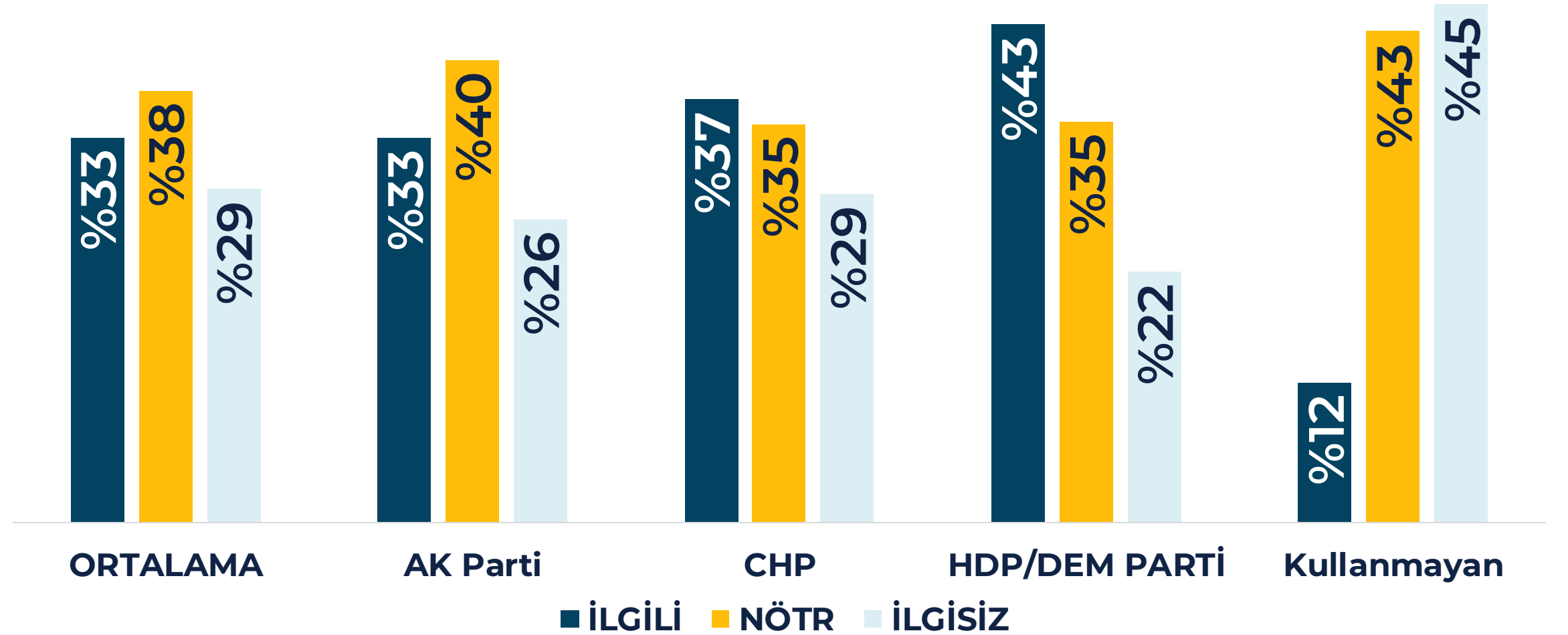
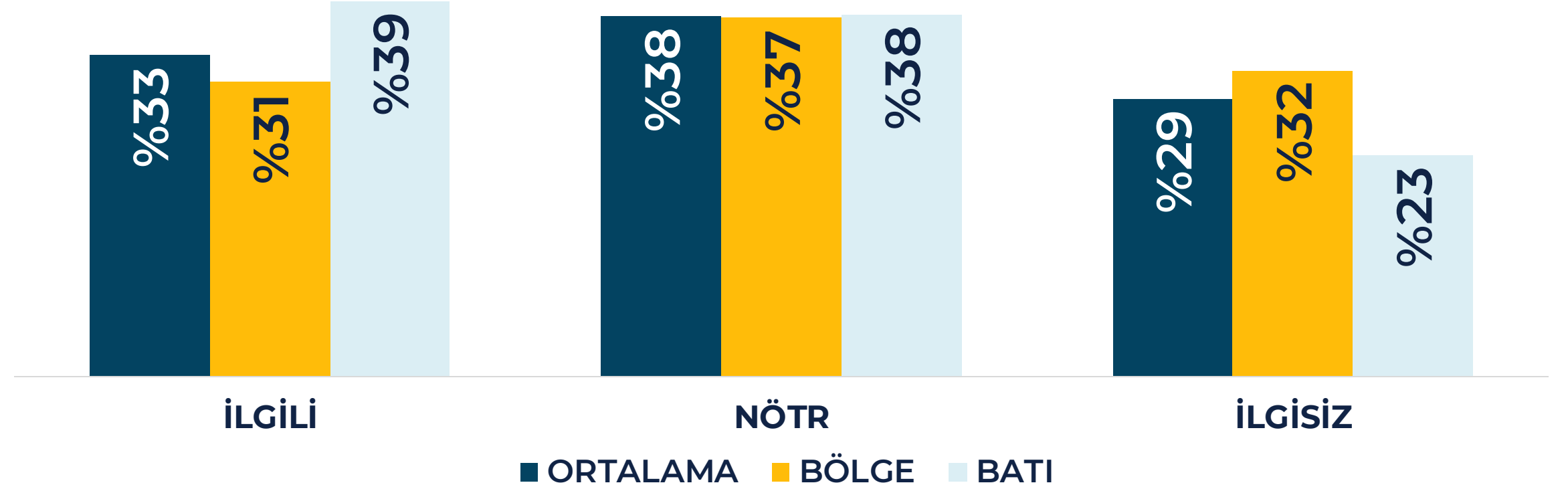
Siyasete ilgi Batıda,
Bölgeye göre daha
yüksek.

Bir başka deyişle
bölgede siyasetten
beklenti daha düşük.

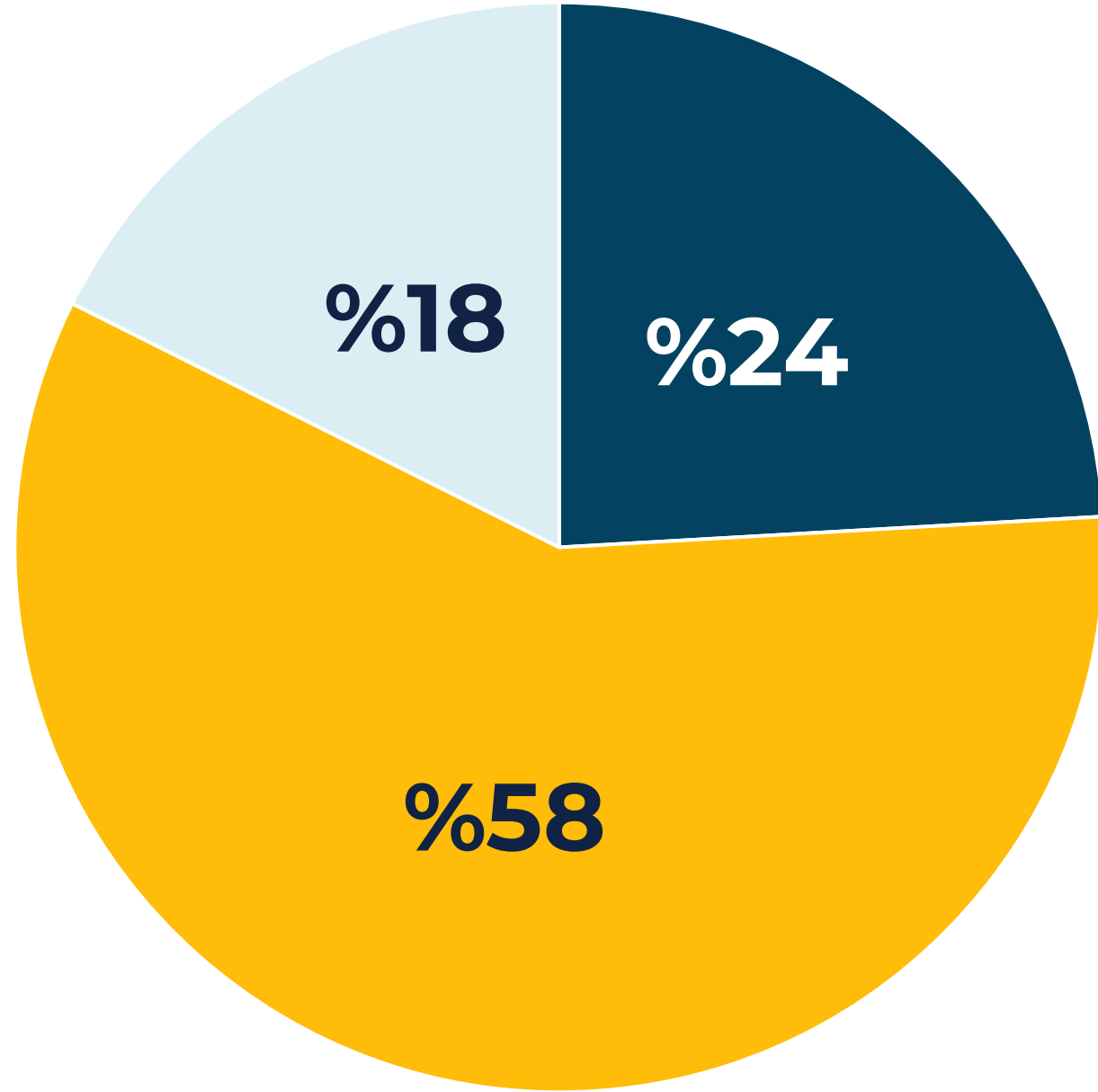
HDP/DEM seçmeni
diğer seçmenlere
göre siyasetle daha
ilgili.

Oy kullanmayanların
siyasete ilgisi
oldukça düşük.

SİYASETE İLGI

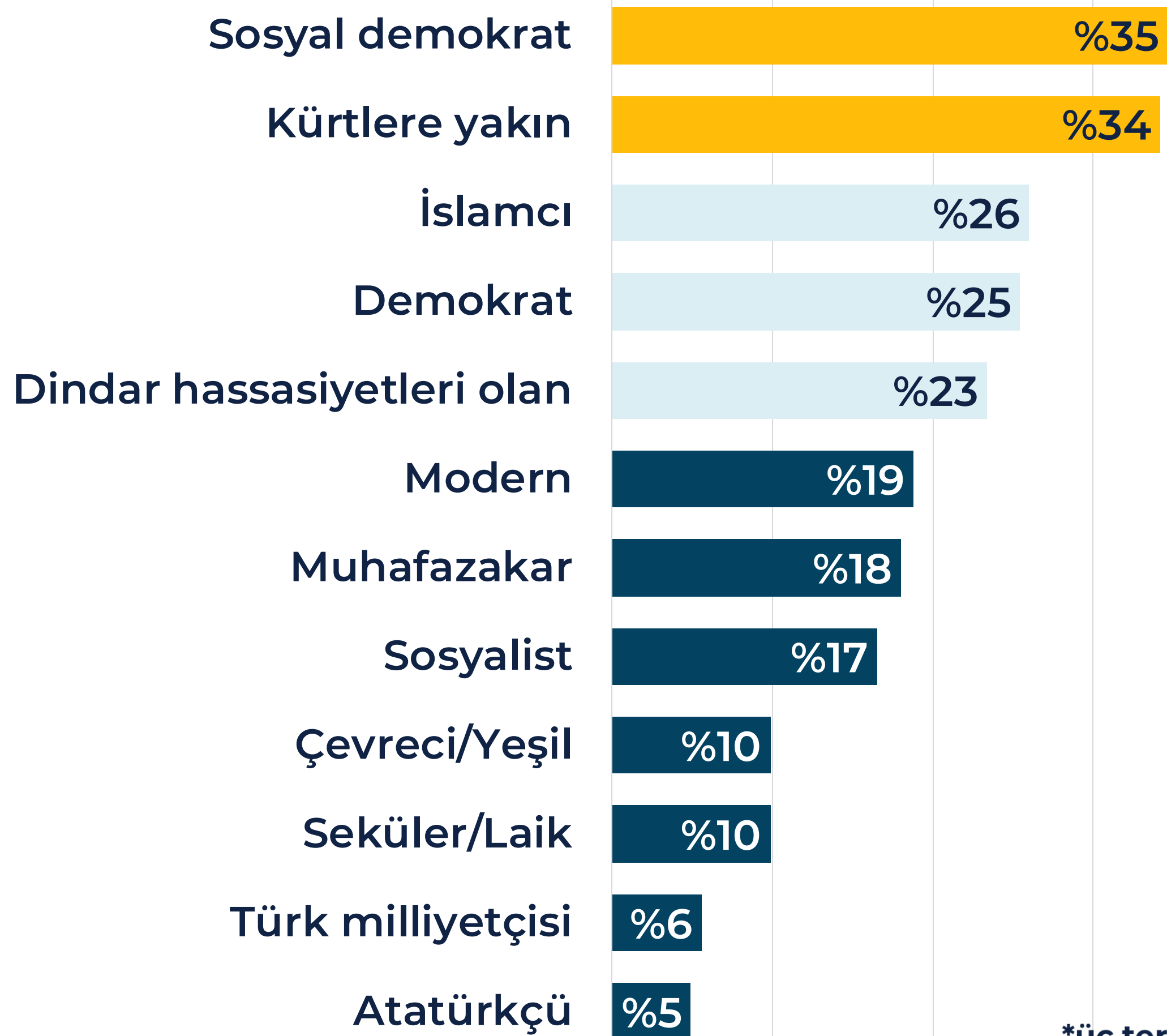
Sizce Türkiye'nin yeni bir partiye ihtiyacı var mı?

■ Evet, var. ■ Hayır, yok. ■ Bilmiyorum / fikrim yok.

Kürtler,
Türkiye'nin yeni
bir partiye
ihtiyacı olduğunu
düşünmüyor.

İDEALİNİZDEKİ PARTİ:

*üç tercihli.

Kürtlerin idealindeki partide iki aks var:

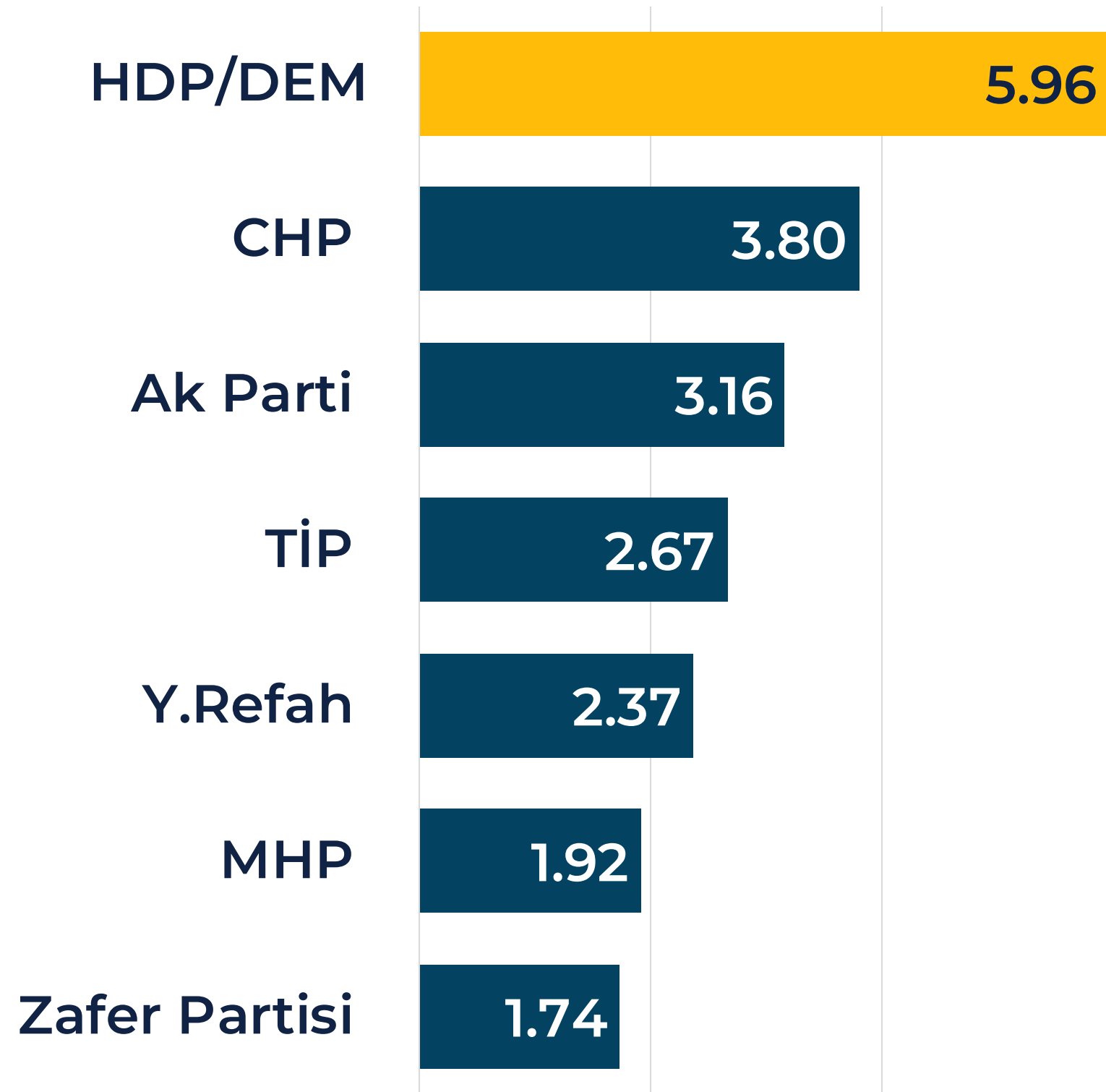
1. sosyal demokrat-demokrat, modern, sosyalist, vb.
2. İslamcı, dindar hassasiyetli, muhafazakar

İki aksı bağlayan uzlaşma ise: Kürdilik.

PARTILERE YAKINLIK

Kürtler hangi
partilere daha yakın
hissediyor?

PARTİLERE YAKINLIK (1-10)

Kürtlerin HDP/DEM dışındaki partilere bakışı olumlu değil. 10'un yakın, 1'in uzak olduğu skalada diğer tüm partiler 5'in, hatta 4'ün altında kalıyor.

AK Parti'nin CHP'den de uzak bir parti haline dönüşmüş olması dikkat çekici.

Kürtler kendini TİP'e de oldukça uzak buluyor.

Batıda CHP, AK Parti'den daha yakın ve HDP/DEM'e de yaklaşık düzeyde yakın görülüyor. Bölge'de ise durum tersi.

Gençler genel olarak tüm partilere daha fazla mesafeli. HDP/DEM'e yakınlık eğitim düzeyi attıkça azalıyor.

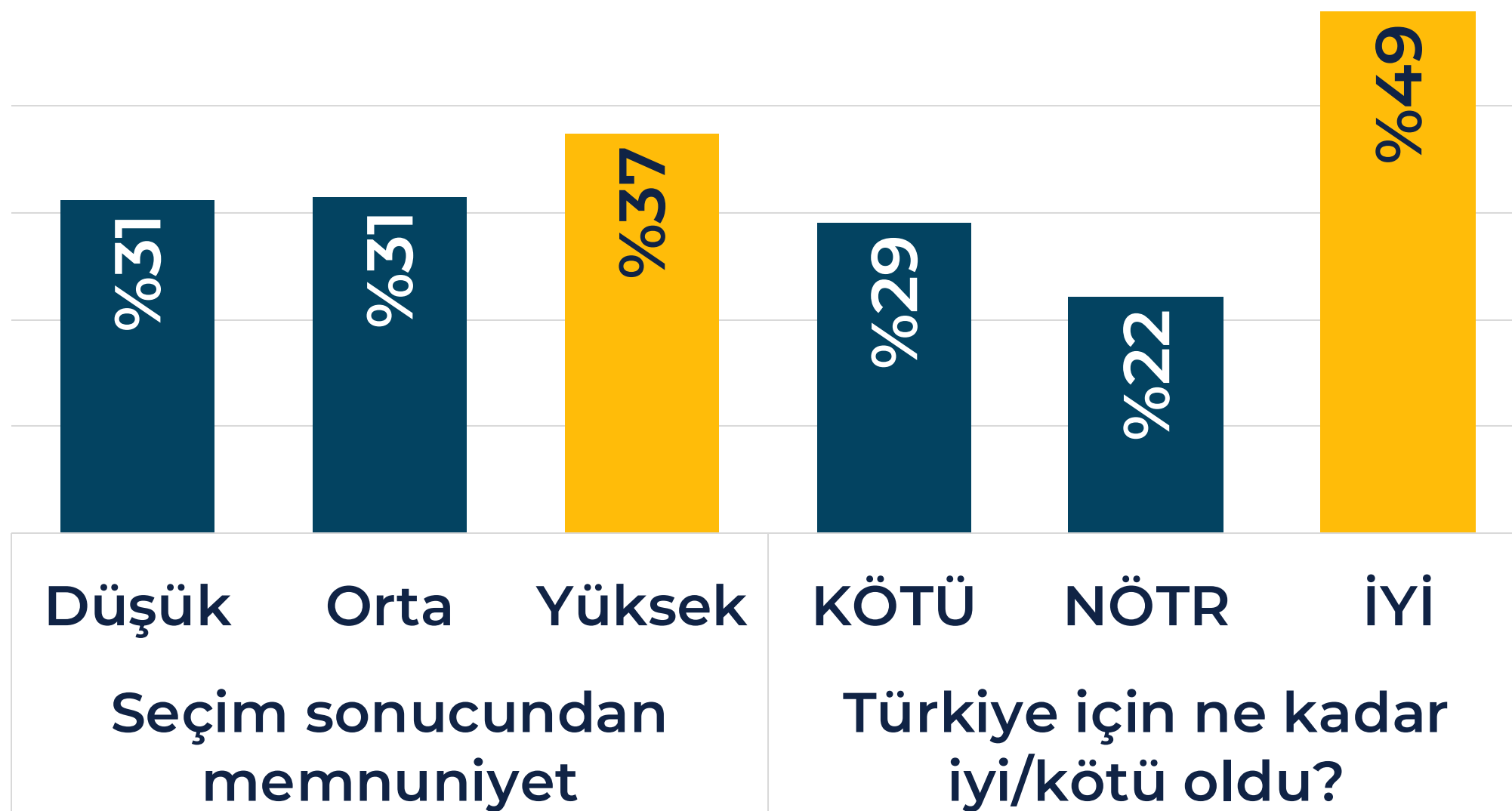
PARTİLERE YAKINLIK (1-10)	ORTA-LAMA	BÖLGE		CİNSİYET		YAŞ			EĞİTİM			
		BÖLGE	BATI	Kadın	Erkek	17-29	30-49	50+	LİSE ALTI	LİSE	LİSE ÜSTÜ	ÖĞREN Cİ
HDP/DEM	5,96	5,99	5,91	5,94	5,99	5,71	6,09	6,23	6,32	5,78	5,66	4,93
CHP	3,80	3,02	5,39	3,92	3,69	3,67	3,92	3,82	3,31	3,99	3,98	3,26
AK Parti	3,16	3,32	2,83	3,39	2,95	2,98	3,14	3,62	3,35	3,16	2,79	2,59
TİP	2,67	2,44	3,13	2,65	2,69	2,65	2,79	2,43	2,05	2,48	2,97	2,57
Y.Refah	2,37	2,40	2,31	2,33	2,41	2,36	2,45	2,18	2,16	2,1	2,41	1,97
MHP	1,92	1,94	1,88	2,05	1,80	1,88	1,92	2,01	1,86	1,79	1,75	1,64
Zafer Partisi	1,74	1,68	1,85	1,86	1,63	1,73	1,78	1,64	1,49	1,45	1,59	1,62

SEÇİM SONUCU

Kürtler seçim sonuçlarından ne kadar memnun?

YEREL SEÇİM SONUCUNDAN MEMNUNİYET

Kürtler yerel seçim sonuçları karşısında ihtiyatlı.

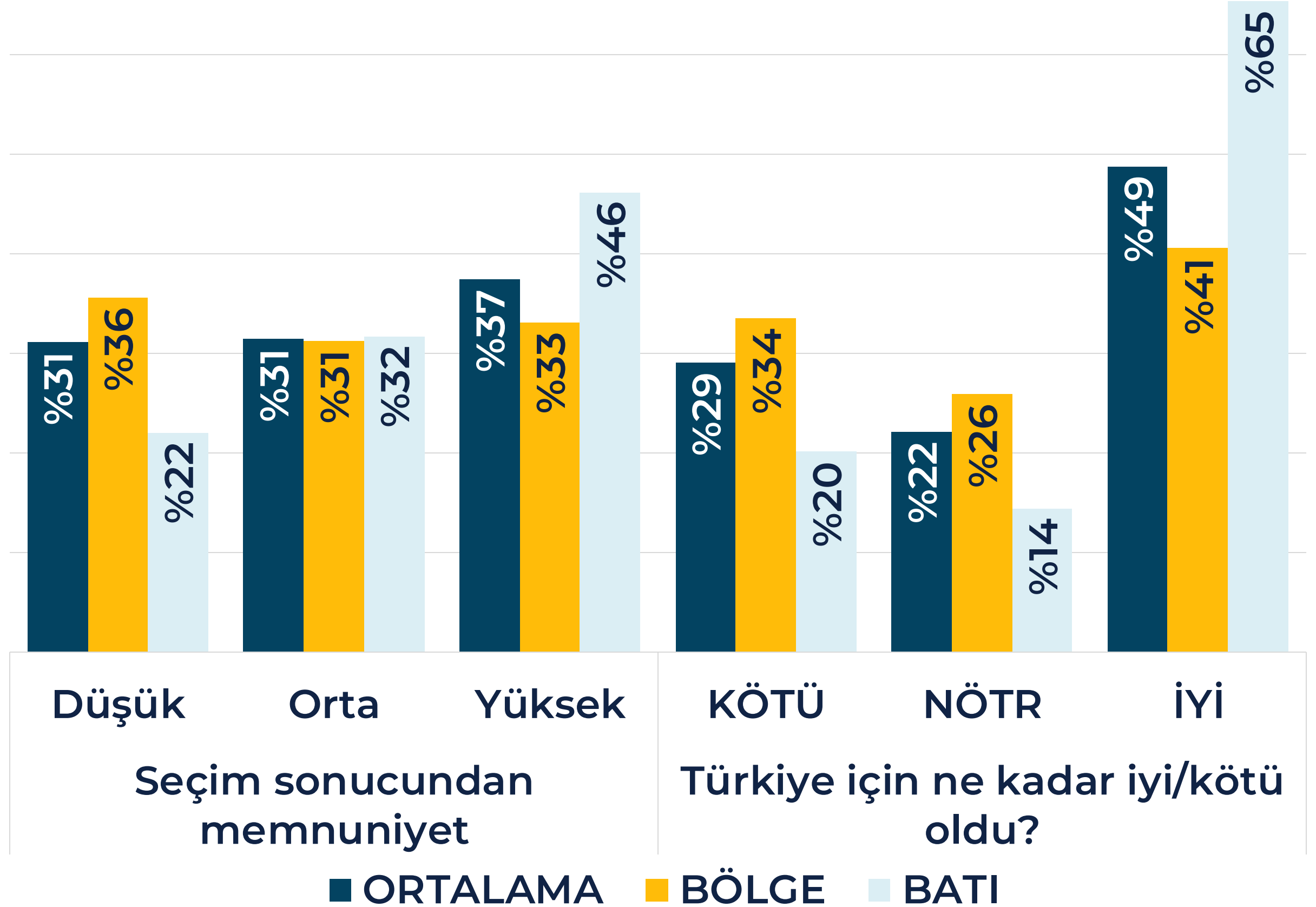
Memnunlar ama Batı'daki muhalif coşkuya da sahip değiller.

Türkiye için sonuçların iyi olduğunu düşünüyorlar.

YEREL SEÇİM SONUCUNDAN MEMNUNİYET / BÖLGE

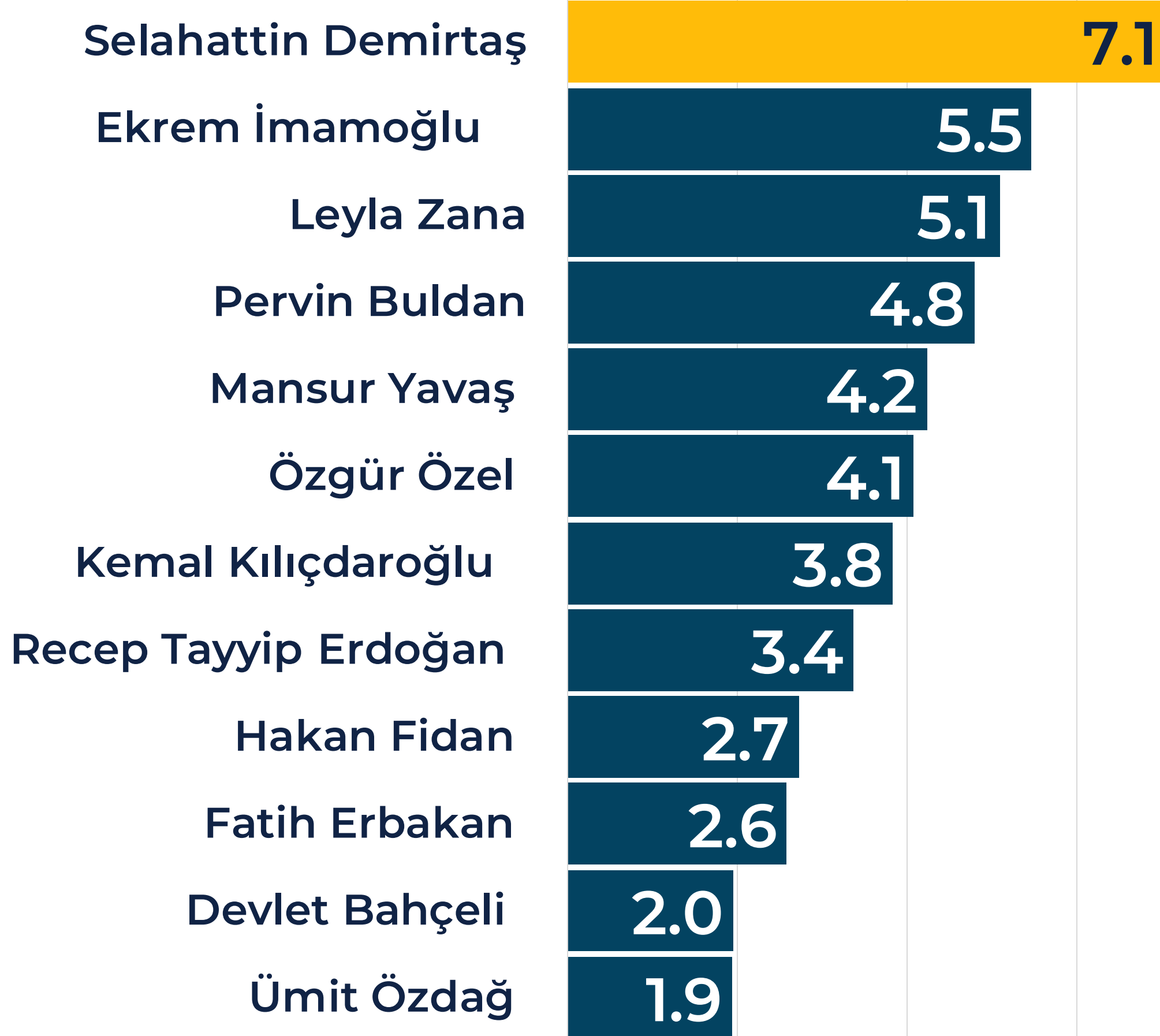
Batıdaki
Kürtlerde yerel
seçim
sonuçlarından
memnuniyet
daha yüksek.

LİDERLERİN İTİBARI

Kürtlerin gözünde
hangi lider ne kadar
itibarlı?

İTİBAR (1-10)

Demirtaş'ın Kürtlerdeki itibarı oldukça yüksek. Türkiye genelinde yapılan çalışmalarda 6 üzeri çıkan bir lider bulunmuyor. Dolayısıyla 7 üzeri tam bir uzlaşma olduğu anlamında yorumlanabilir.

İTİBAR (1-10)	ORTALAM A	BÖLGE		CİNSİYET		PARTİ			YAŞ		
		BÖLGE	BATI	Kadın	Erkek	AK Parti	CHP	HDP/DEM	17-29	30-49	50+
Selahattin Demirtaş	7,1	7,2	6,8	6,8	7,3	3,8	7,2	9,0	7,0	7,1	7,1
Ekrem İmamoğlu	5,5	4,9	6,6	5,7	5,3	3,1	8,6	6,5	5,3	5,6	5,6
Mansur Yavaş	4,2	3,6	5,5	4,5	4,0	3,1	7,3	4,3	4,1	4,3	4,3
Özgür Özel	4,1	3,4	5,2	4,3	3,9	2,7	6,7	4,7	3,8	4,2	4,5
Kemal Kılıçdaroğlu	3,8	3,6	4,3	4,0	3,7	2,3	6,3	4,5	3,6	4,0	3,8
Recep Tayyip Erdoğan	3,4	3,6	2,8	3,5	3,2	7,8	1,7	1,5	3,2	3,3	3,9
Hakan Fidan	2,7	2,8	2,6	2,7	2,8	5,0	2,0	1,7	2,8	2,7	2,7
Fatih Erbakan	2,6	2,7	2,4	2,4	2,7	4,1	2,0	1,8	2,7	2,5	2,5
Devlet Bahçeli	2,0	2,1	1,7	2,1	1,9	3,6	1,5	1,2	1,8	2,0	2,2
Ümit Özdağ	1,9	1,9	2,0	2,1	1,8	2,4	2,5	1,6	2,0	1,9	1,8

DEM ve DEMİRTAŞ

Kürtlerin gözünde Selahattin
Demirtaş: liderliği, değerleri
ve algısı

Demirtaş'ın itibari yüksek

- Genel Kürt kamuoyunun kahir ekseriyetinde Demirtaş algısı oldukça olumlu.
- Demirtaş demek Kürt kimliğine sahip çıkma, Kürt haklarını savunma demek, Kürtler dışındaki toplumsal kesimlerle diyalog ve medeni bir kamusal alan inşa etme becerisi demek.
- Türkiyelileşme bu çerçevede okunuyor ve Demirtaş bu siyasetin ikonu olarak öne çıkıyor.

“Türkiye’yi kapsayacak bir oluşumun içinde olmalı. HDP’yi daha aktifleştirerek ve Türkiyelileştirerek devam etmeli” (HDP)

“Halkın içinde olan bir lider. HDP’li olması olumsuz. Özgür ve bağımsız bir parti değil. Öcalan’ı savunması beğenmediğim yönü. Çok başarılı bir siyasetçi. Kendini ifade edebiliyor. Mecliste kürsüye çıktığı zaman ne konuşacağını biliyor. Onu bitirmeye çalışıyorlar HDP’de.” (CHP)

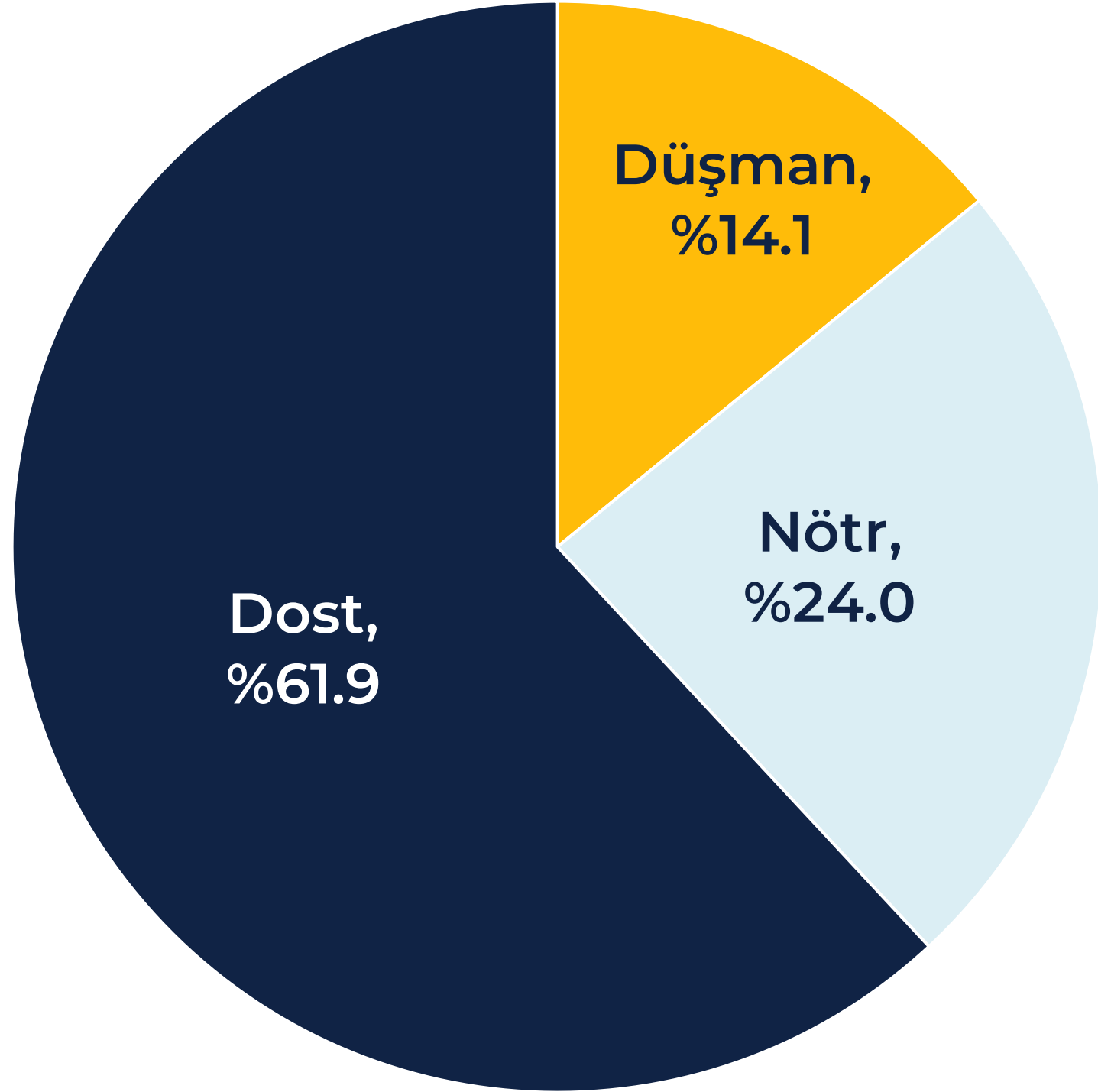
Demirtaş Kürt sorunun çözümünü temsil eden lider olarak simgeleşmiş.

- Bu temsil önceki siyasetçilerle farklılaştırılan bir temsil.
- Önceki aktörler tanıma, kabul gibi talepleri merhamet ve hiyerarşiyi de içeren şekilde istiyordu.
- Demirtaş göz hizasından konuşan eşit olmanın hukukunu daha iyi çerçeveselendirilen bir profil olarak görülüyor. yani **“uzlaşmacı ama 'qurre' ”**

“Halkın ulaşabileceği bir siyasetçi, defalarca görüşebilirsin, korumalarla gezmiyor.” (HDP)

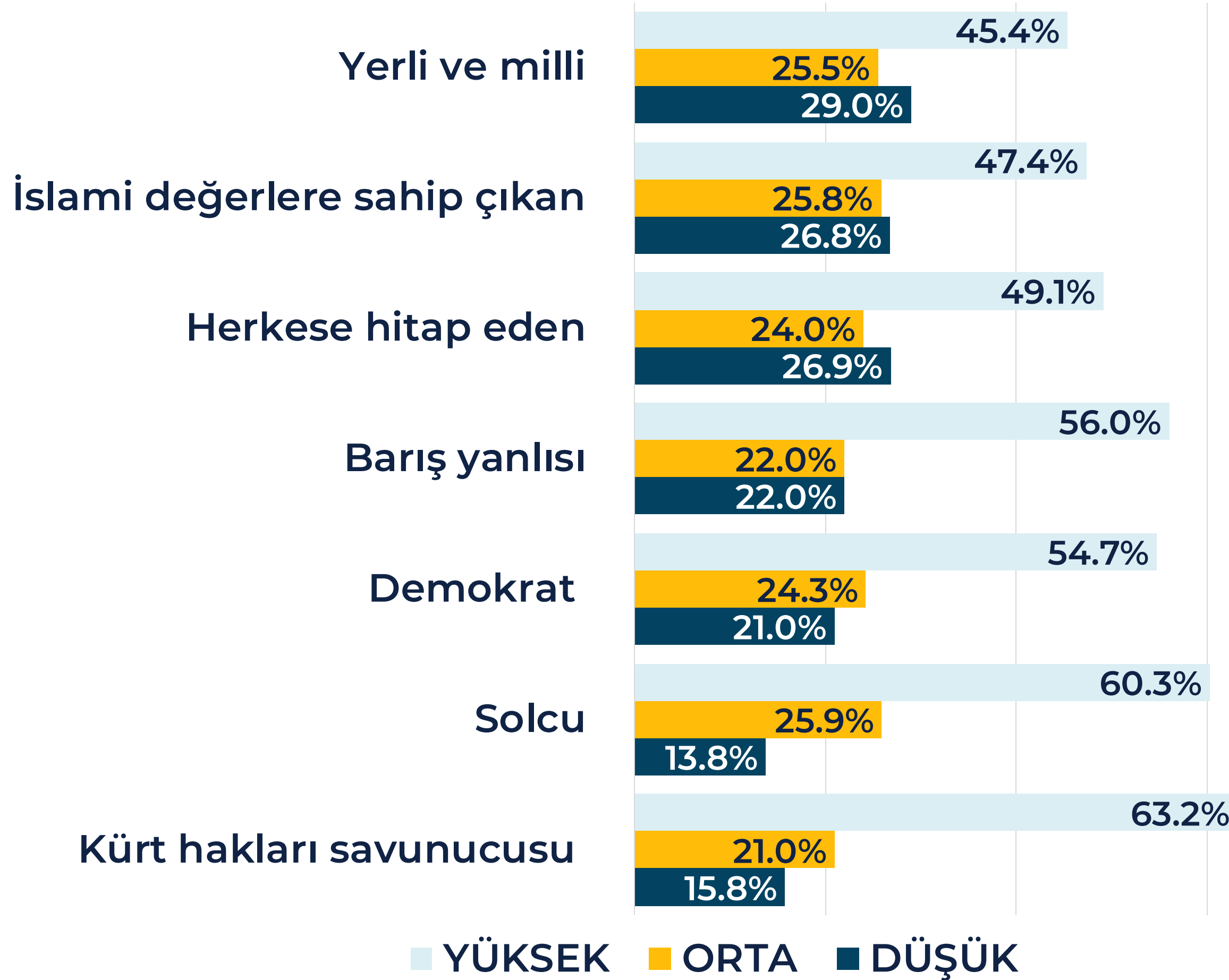
“Hukukçu, adaleti savunan. Kürt, türk, arap ayrımı yapmadan herkese ulaşacak bir adamdır. 8-9 dil biliyor, herkese ulaşır.” (AK P.)

Selahattin Demirtaş

Demirtaş'a kategorik olarak karşı olan Kürt oranı oldukça düşük: %14.

DEMİRTAŞ NE KADAR ...?

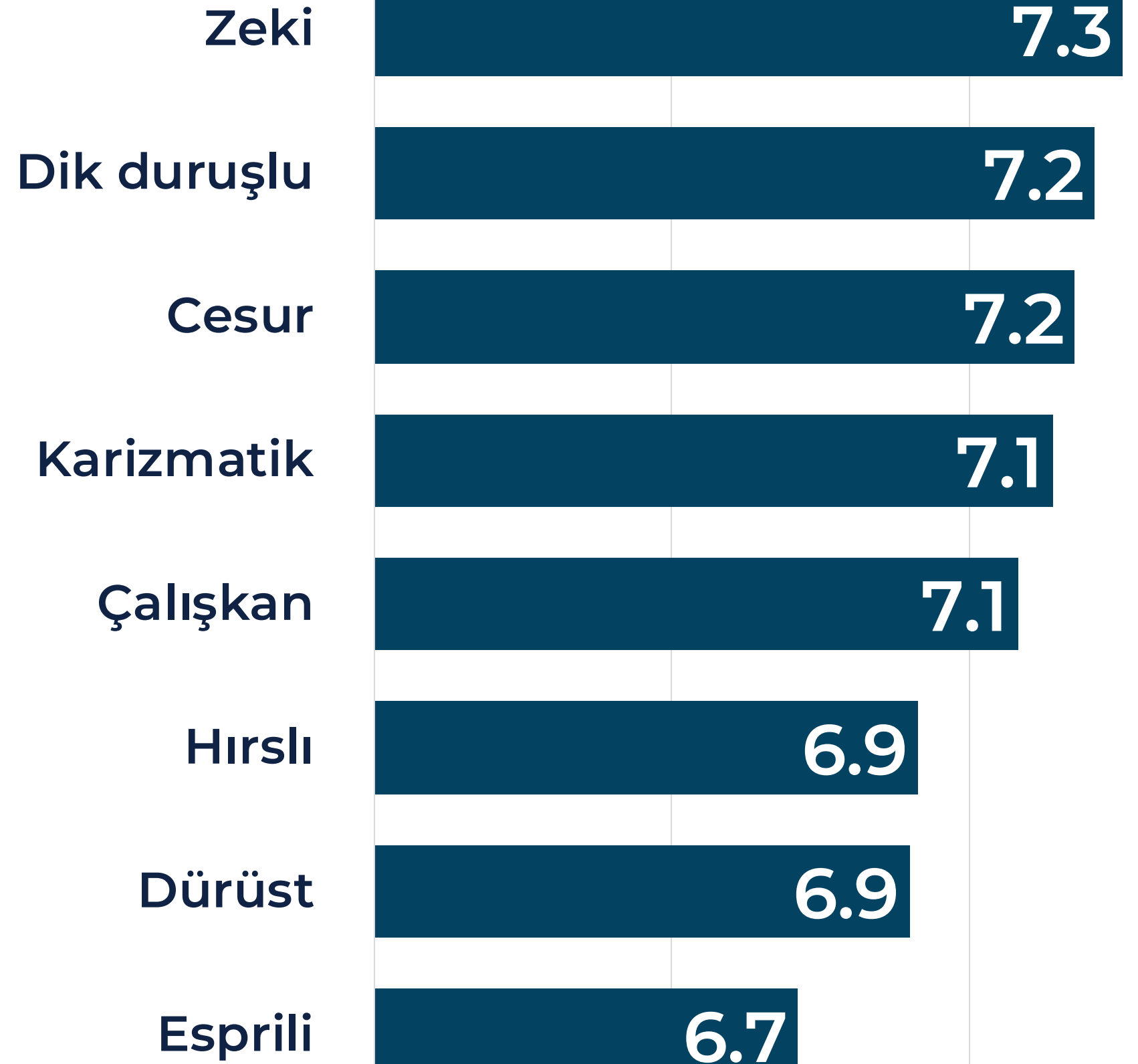
Demirtaş'ın Kürtler için en büyük anlamı kimliklerinin savunucu olması.

Diğer önemli bir vurgu, demokratlığı ve barış yanlısı olması.

- **Demirtaş için yaygın övgüler:** Genç, hatip, cesur, dürüst, esprili, adaletli, tutarlı, verdiği sözleri tutan biri, gerçekçi biri, konuşması ikna edici, inandırıcı, iyi görüşlü, karizmatik.
- HDP'nin kurucusu ve lideri olarak tanımlanıyor, benimseniyor. Hala başkan o, mevcutlar emanetçi olarak görülüyor.
- **Formel başkanı olmasa da DEM'in/HDP'nin lideri olarak görülüyor.**

Demirtaş'ın kişilik
ve liderlik
özelliklerine
yüksek not
veriliyor.

Zeki

Bilgili/eğitilmiş

Dürüst

Kürt hakları savunucusu

Cesur

Lider

Adaletli

Beğendiğim yönü yok

Barıştan yana

Yakışıklı

Dik duruşlu

Halkçı

Sanatçı

Samimi

Fikirleri

Güleryüzlü

Karizmatik

Demokrat

Hitabeti iyi

Özgürlükçü

Espirili

Gerçekçi

Başarılı

Güçlü

Çalışkan

Sevecen biri

Alçak gönüllü

Asaleti

İyi bir insan

Solcu

Karakteri

Eşitlikçi

Açık sözlü

Güvenilir

İleri görüşlü

Saygın

Kararlı

Ahlakı

Sempatik

Mücadeleci/azimli

Demirtaş'ın beğenilen yönleri

Ayrımcı

Solcu

Dik başlı

PKK ile ilişkili

Konuşma tarzı

© 2020 HDP

Halkı kışkırtması

YOK

Kürt Milliyetçisi

Cesur değil

Çok hırslı

Fikirleri

Bölücü

Kararlı olmaması

Yalancılık

Beni

Kibirli

HDP'li

Demirtaş'ın
beğenilmeyen
yönleri

HDP'lilerin üçte ikisinde lider Demirtaş.

- Kalanında da itibarlı ancak parti/örgüt öncelikli, performansı beğeniliyor, ama popülist bulanlar var.
- Bu daha çok partinin kemik tabanından bir eleştiri olmakla beraber AK Partili Kürtlerde de benzer vurgular var.
- Demirtaş'ın popülaritesinin artışının 7 Haziran öncesinde aynı oranda Kürt meselesinde çözüme alan açmadığı yönündeki eleştiriler yine bu iki grubun ortak kesişim kümesi.
- Bu noktada HDP tabanı ile seçmeni arasında yaklaşım farklılığı olduğu görülüyor.

“Davasını hiç satmadı, yönünü hiç değiştirmede, ne teklifler geldi ona, hiçbirine tenezzül etmedi.” (HDP)

“Yakinen takip ettiğim bir siyasetçidir. Çok iyi muhalefet yapıyordu. Siyaset yapıyordu. Kürt partisi kurarsa bize bir liderlik yapacaktır.” (HDP)

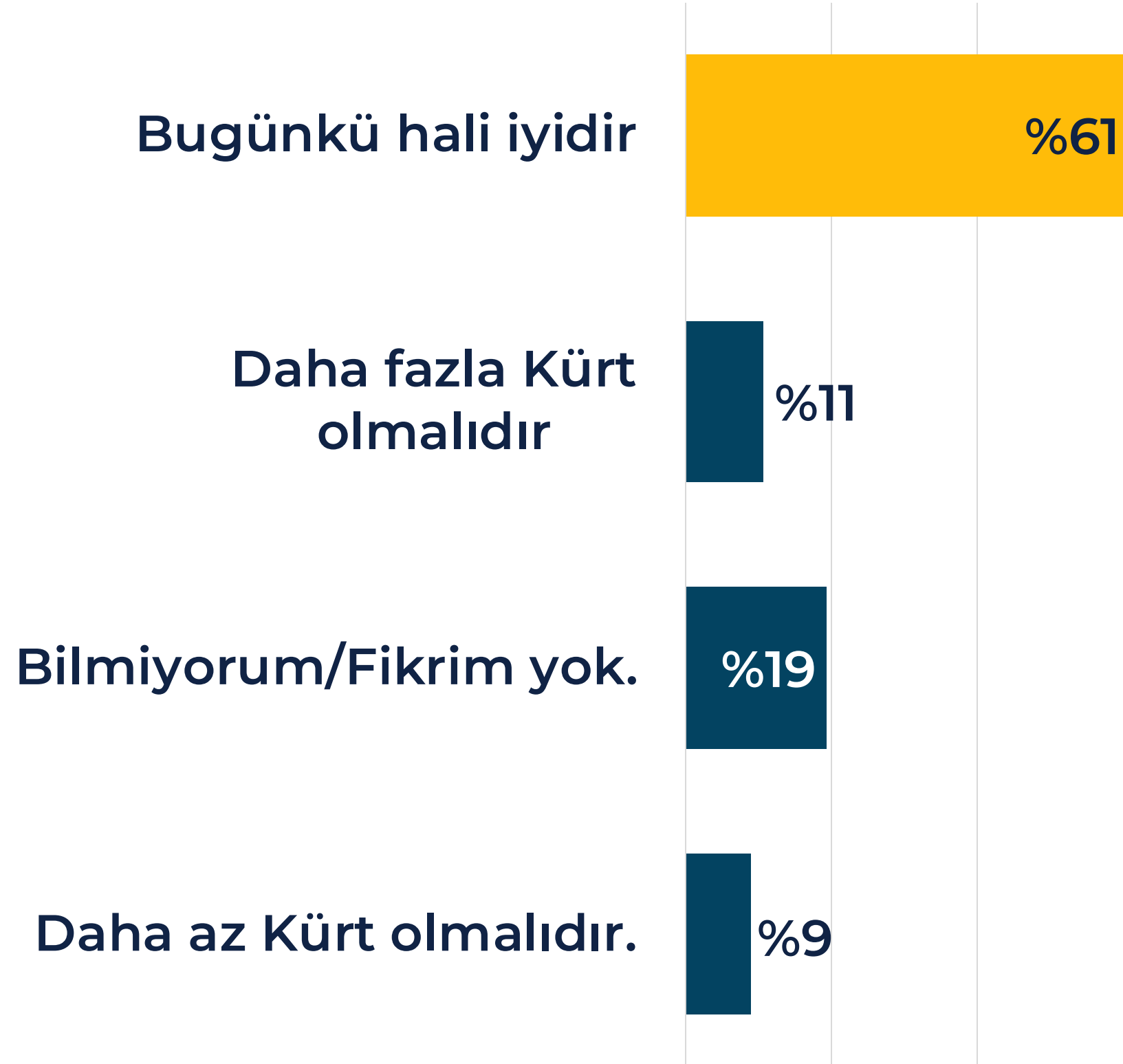
AK Partililer için de Demirtaş makbul bir siyasetçi.

- Tüm eleştirilerine rağmen HDP'den daha makul ve uzlaşılır görüyorlar.
- Kürt siyasetinin geleneksel isimleri onlar nazarında örgüt, ama Demirtaş değil.
- Demirtaş Türkiyelileşme siyasetinin temsilcisi olarak görülüyor.
- Bu alanda Türkiyelileşme siyasetinin izdüşümü daha çok sivilleşmeye vurgu üzerinden yapılıyor.

“Mecliste çok iyi çalışıyordu, Kürtlerin hakkını konuşurdu. Öcalan’a desteği zararlı. AB’ye Türkiye’ye şikayet etmesi iyi değil”. (AK P.)

“Hukukçu, adaleti savunan. Kürt, türk, arap ayrımı yapmadan herkese ulaşacak bir adamdır. 8-9 dil biliyor, herkese ulaşır.” (AK P.)

Demirtaş Kürtlük anlamında bugünkü haline göre nasıl bir siyasetçi olmalıdır?

Demirtaş'ın siyasetinde Kürtlük düzeyi beğeniliyor.

Çoğunluk Demirtaş'ın dindarlık düzeyinden memnun.

AK Partililerde dindarlık düzeyinin daha yüksek olması beklentisi var.

Demirtaş dindarlık anlamında bugünkü haline göre nasıl bir siyasetçi olmalıdır?

Türkiyelilik düzeyi yeterli bulunsa da daha Türkiyeli olmalı diyenler de az değil.

Demirtaş Türkiyelilik anlamında bugünkü haline göre nasıl bir siyasetçi olmalıdır?

Demirtaş solculuk anlamında bugünkü haline göre nasıl bir siyasetçi olmalıdır?

Solculuk düzeyinde değişim beklentisi sınırlı.

Demirtaş Kürtlük anlamında
bugünkü haline göre nasıl bir
siyasetçi olmalıdır?

Bugünkü hali
iyidir %61

Demirtaş dindarlık anlamında
bugünkü haline göre nasıl bir
siyasetçi olmalıdır?

Bugünkü hali
iyidir %57

Demirtaş solculuk anlamında
bugünkü haline göre nasıl bir
siyasetçi olmalıdır?

Bugünkü hali
iyidir %55

Demirtaş Türkiyelilik anlamında
bugünkü haline göre nasıl bir
siyasetçi olmalıdır?

Bugünkü hali
iyidir %53

Özetle:

**Demirtaş'ın
siyaseti olduğu
haliyle beğeniliyor.**

**Türkiyelileşme
konusunda genel
bir beklenti dikkat
çekici.**

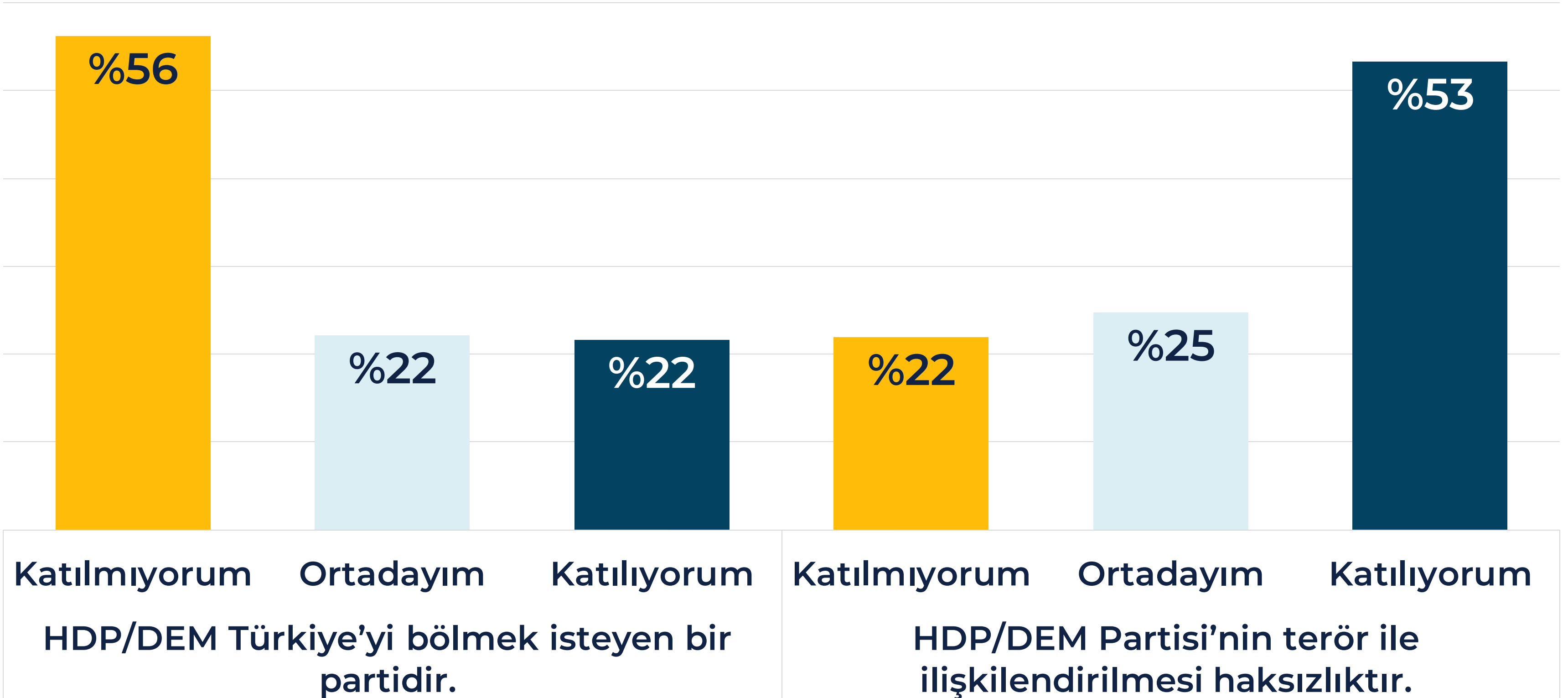
Demirtaş'ın itibarını kuran faktörler:

1. Temsilci (Yeni siyasetin ve sosyolojinin)
2. Mücadeleci
3. Kararlı (Kürt haklarını savunmaktan vazgeçmedi).
4. Kapsayıcı (Herkesi kapsayan dil ve siyaset)
5. Birleştirici (Kürtleri Türkiye'ye açan lider)
6. Kürt ve Türkiyeli
7. Gurur kaynağı
8. Popüler

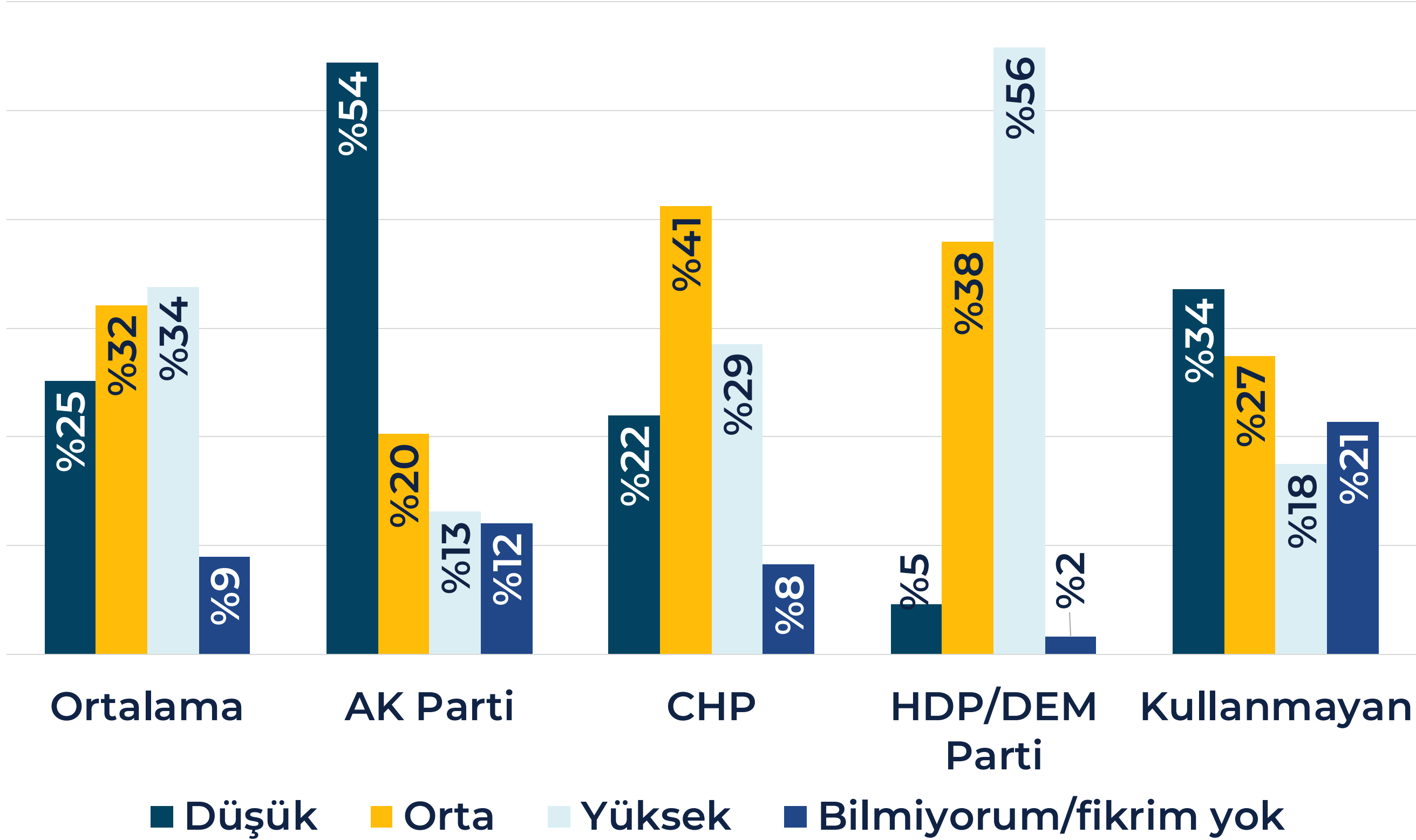
Demirtaş'ın itibarını olumsuz etkileyen faktörler:

1. Örgütten kopmuş değil.
2. Dışarıda olmaması. Demirtaş algısının büyük kısmı 2016 öncesine ilgili.
3. Solcu, protest, ideolojik.
4. DEM'le ihtilaf.

Kürtler, HDP/DEM'i Türkiye'yi bölmek isteyen bir parti olarak görmüyor.

HDP/DEM Kürtlerin beklentisini ne kadar karşılıyabiliyor?

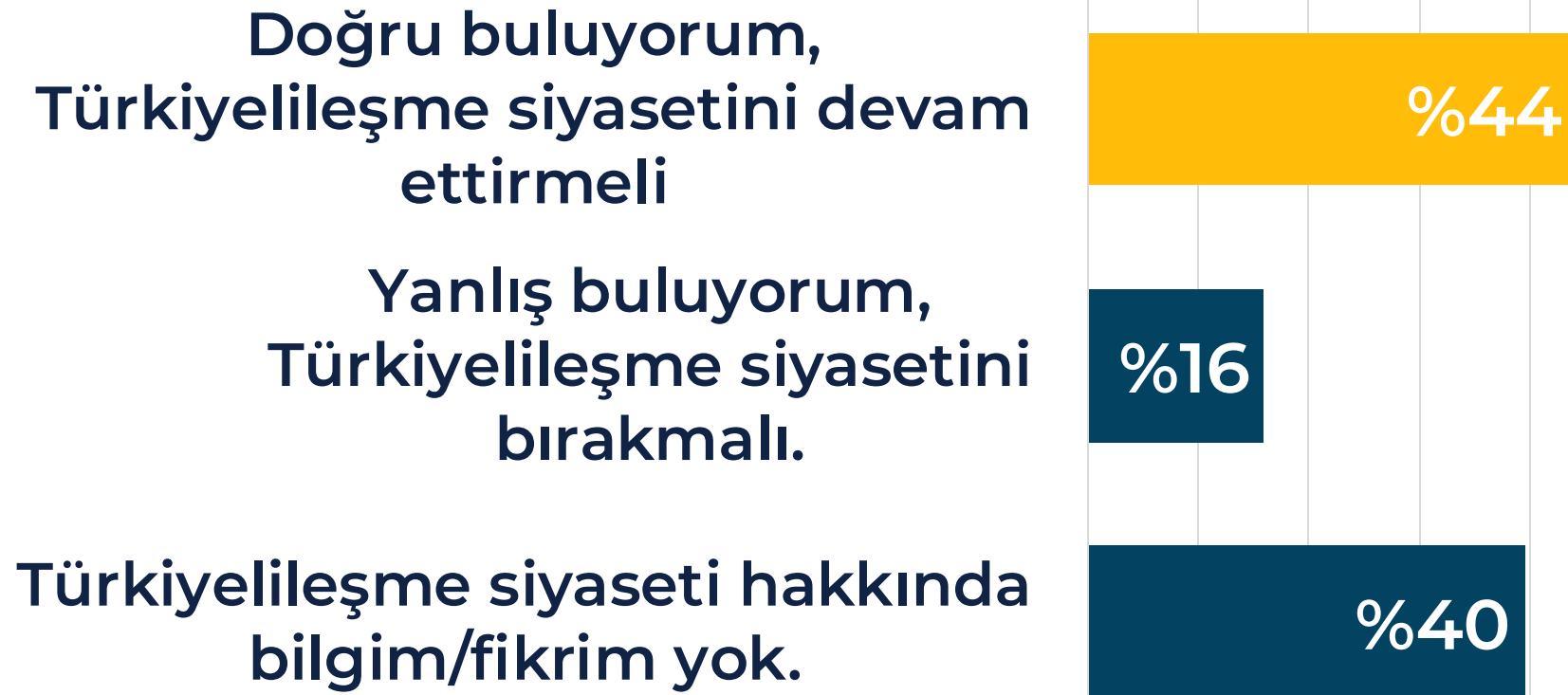

HDP/DEM,
Kürtlerin
beklentilerini
karşılama
yeterli
bulunmuyor.

Demirtaş'ın ve partisi
HDP/DEM Parti'nin
"Türkiyelileşme" siyaseti
hakkında ne
düşünüyorsunuz?

HDP ne kadar Türkiyeli?

Bilmiyorum/fikrim yok

Yüksek

Orta

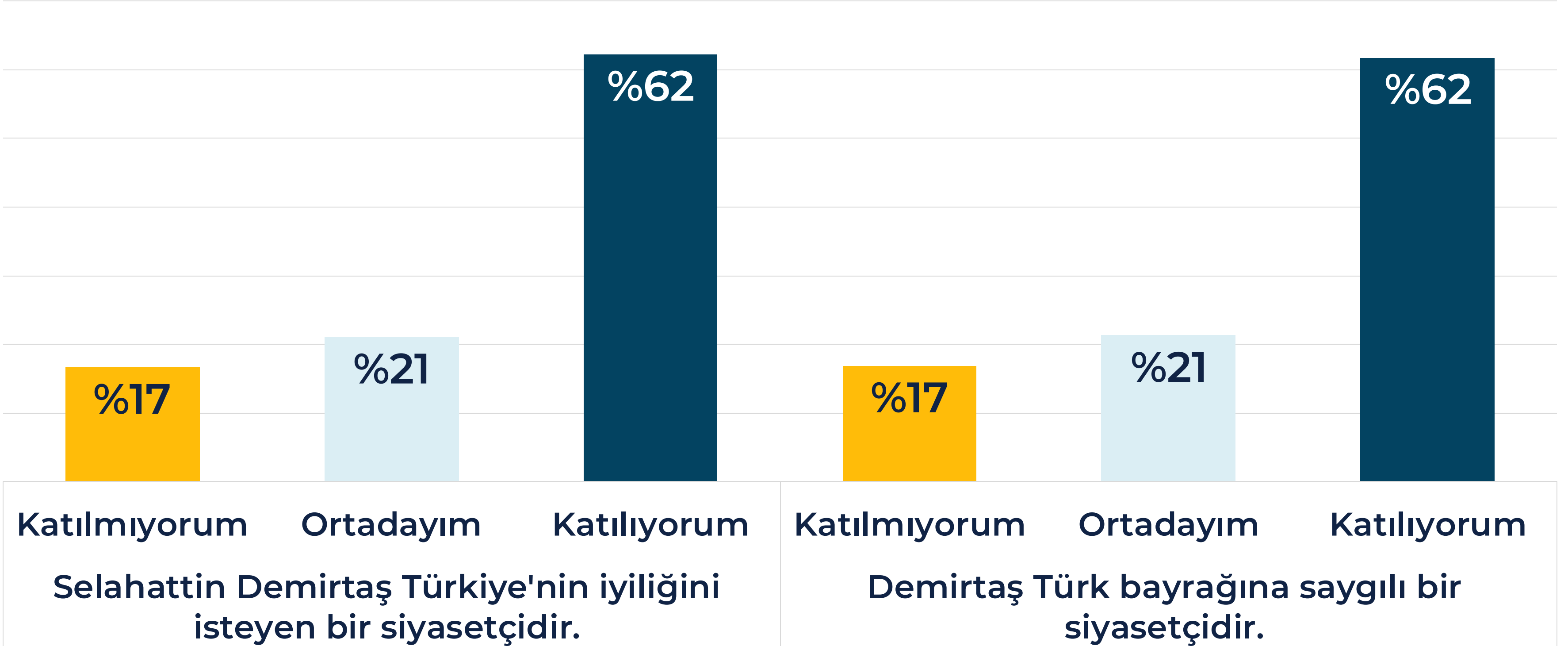
Düşük

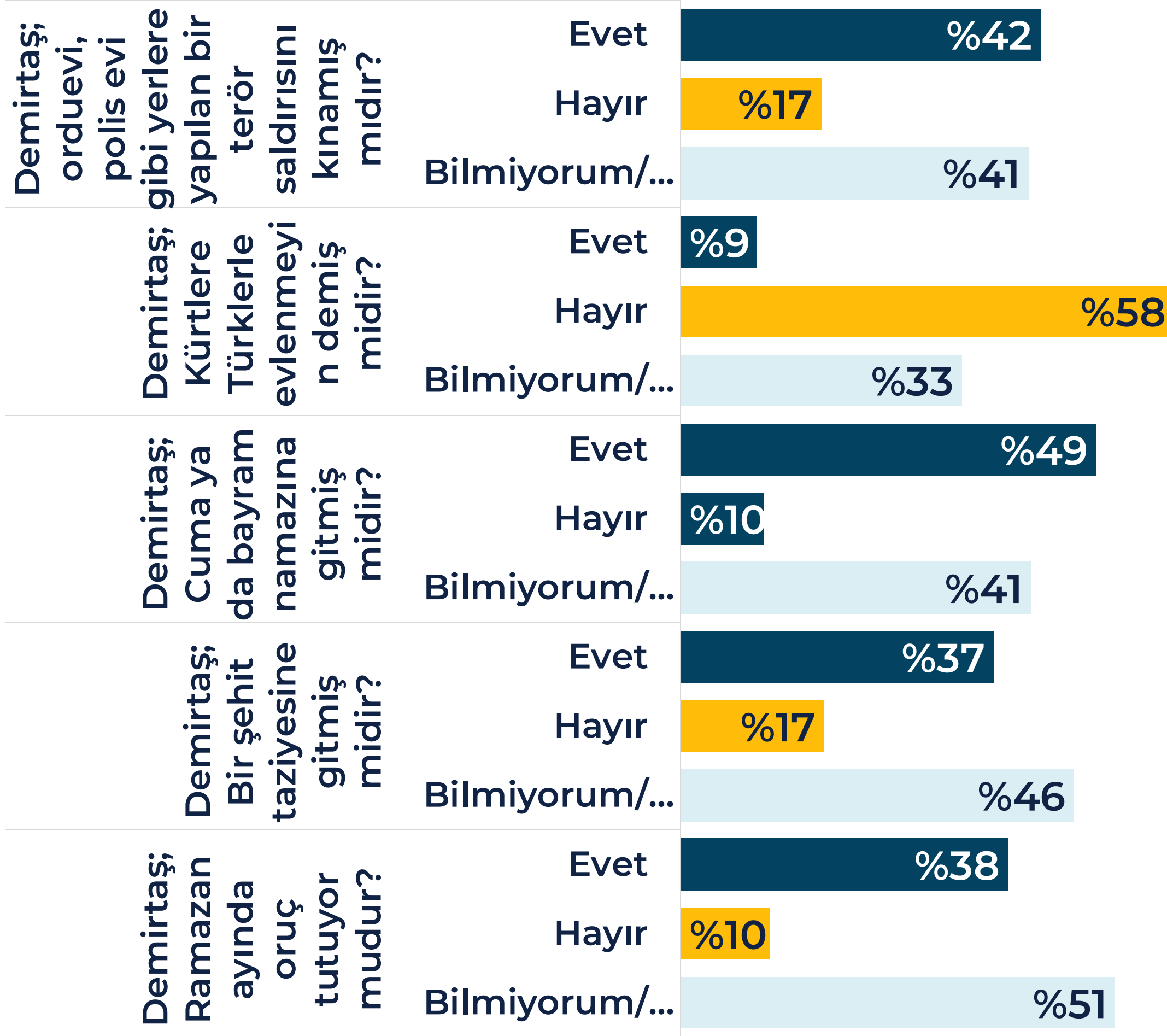
HDP/DEM'i
Türkiyeli bulma
oranı %30.

Beklenti
Türkiyelileşme
siyasetinin devam
etmesi.

Demirtaş hakkında olumsuz yargılar DEM'e göre daha düşük oranlarda.

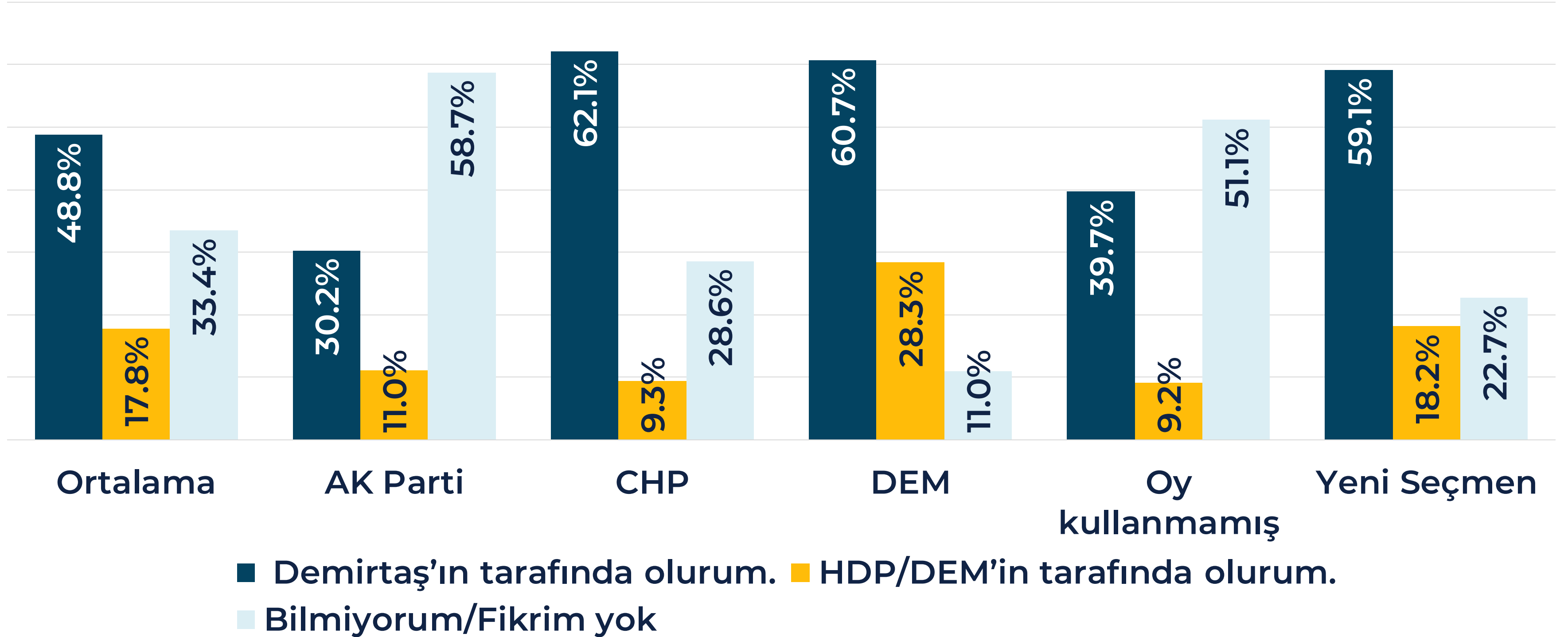

Demirtaş tutum ve davranışları hakkındaki yargılar olumlu fakat farkındalık yüksek değil. Bilmiyorum oranları oldukça yüksek.

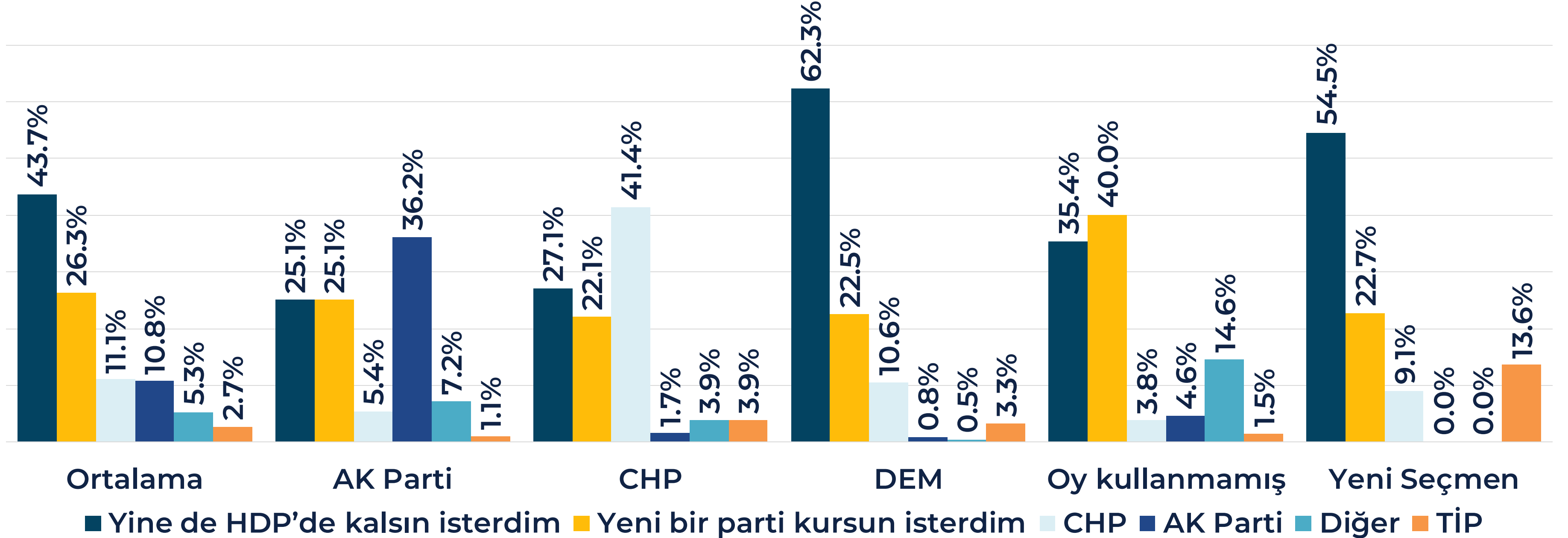
Demirtaş'a yakınlık, HDP/DEM'in önünde gidiyor.

DEMİRTAŞ MI DEM Mİ?

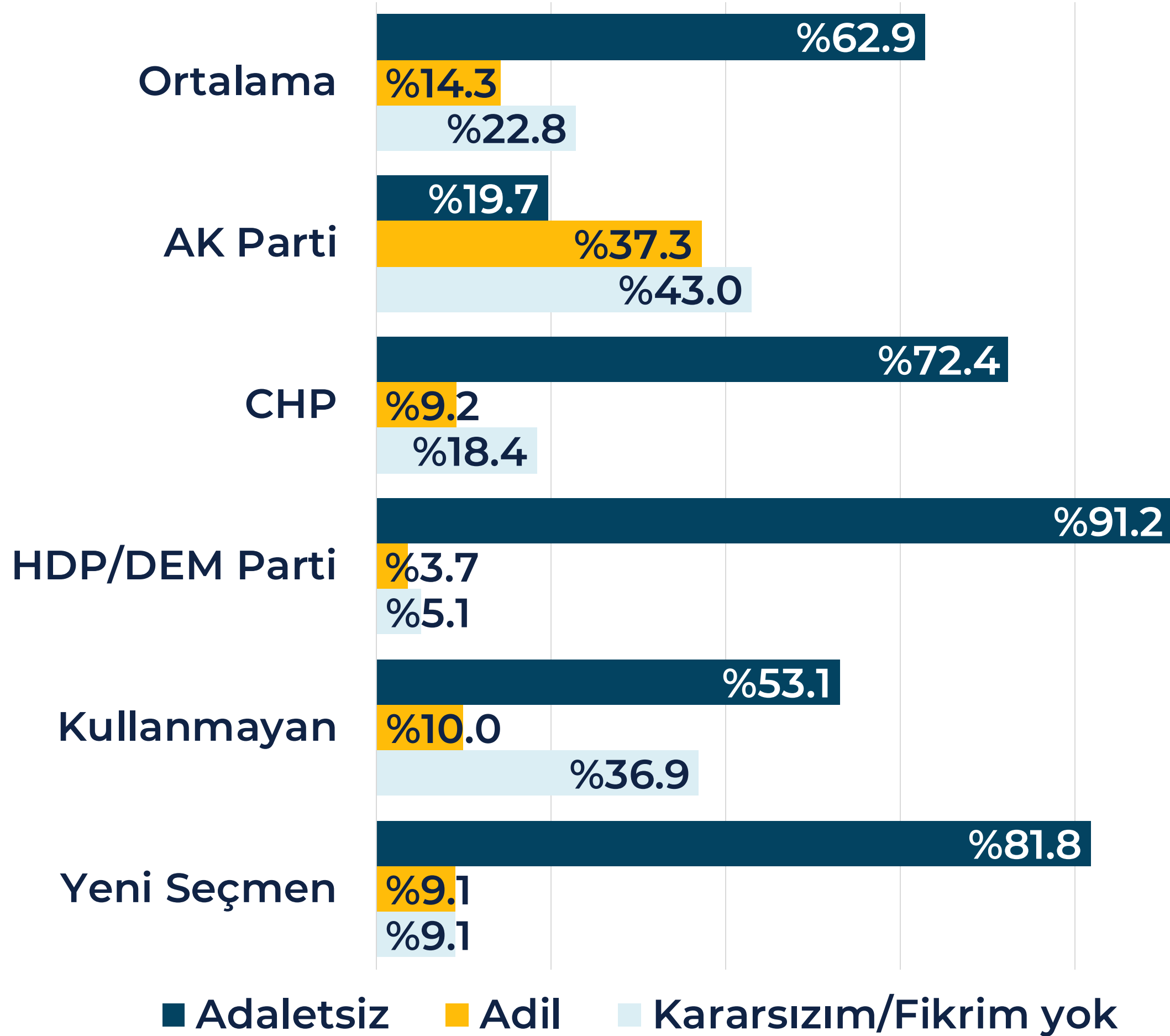

Demirtaş'a HDP/DEM'den daha yakın olsalar da HDP/DEM'de siyaset yapmasını isteyenler çoğunluk.
Çoğunlukla HDP/DEM'e uzak olanlar HDP/DEM'den ayrılması taraftarı.

Demirtaş serbest kalsa, HDP ile de yolu ayrı düşse, hangi partide siyaset yapsın isterdiniz?

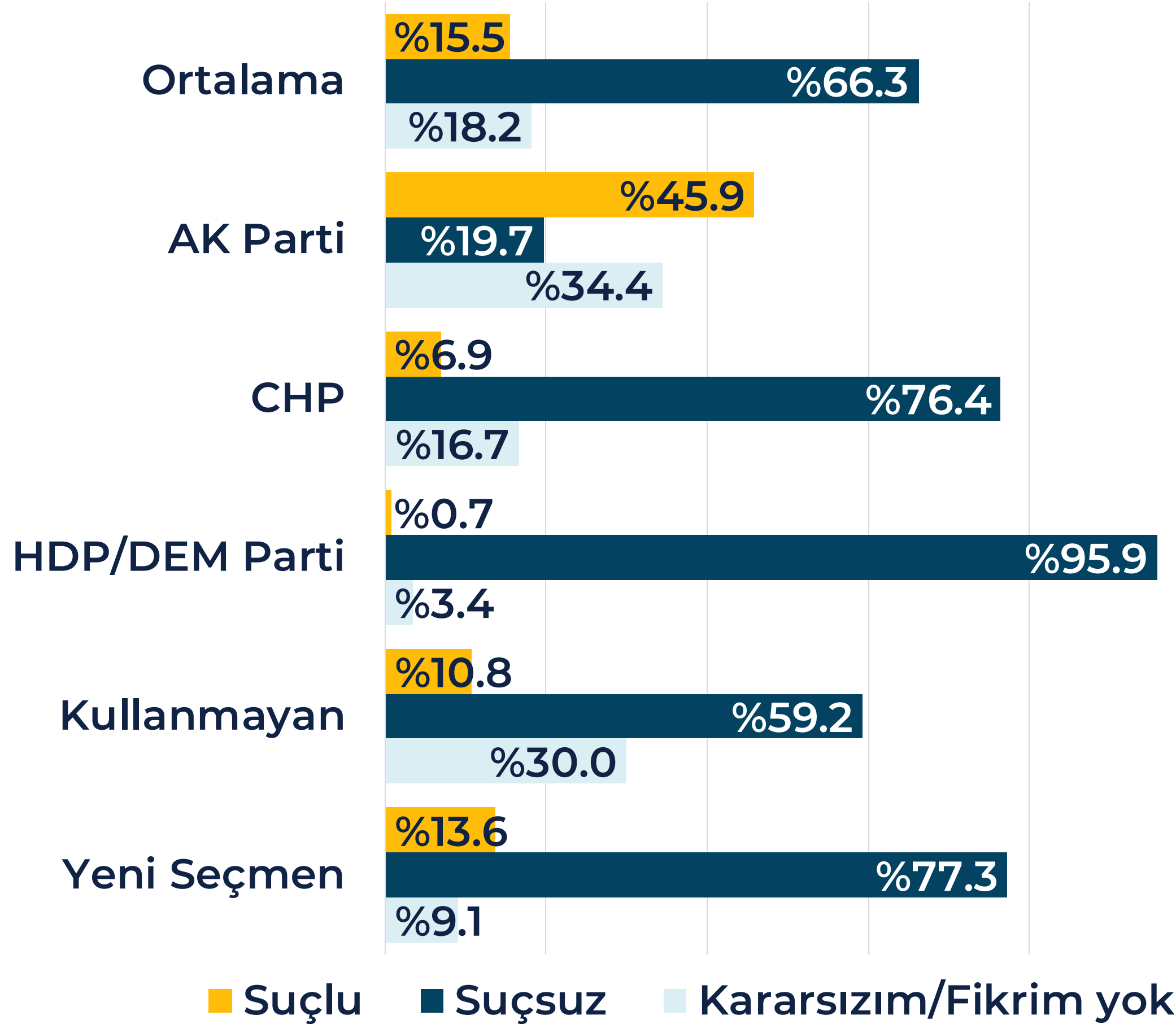
Demirtaş adil yargılanıyor mu?

Demirtaş'ın adil bir şekilde yargılandığını düşünenlerin oranı %14.3

Demirtaş suçlu mu?

Demirtaş'ın suçlu olduğunu düşünenler %15.5'te kalıyor.

Bunların da bir kısmı, Cumhurbaşkanı'na hakeret ve/veya düşünce suçu nedeniyle yargıldığını düşünenler.

Nasıl Olmalı?

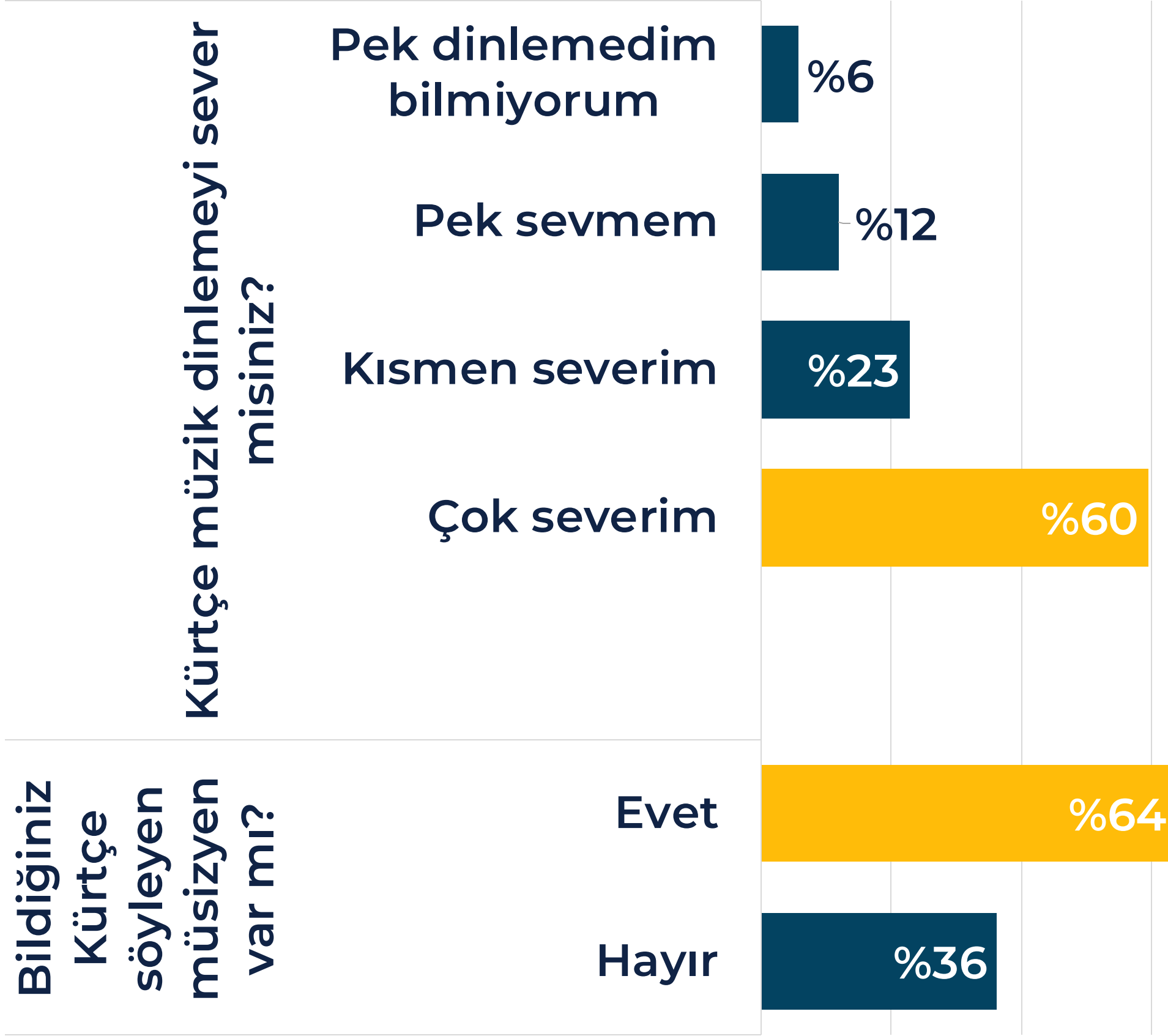
- Önceden nasılsa öyle: Dindarlara saygı gösteren (ama daha dindar değil, daha dindar AKP'li demek), Hak savunucusu (ama daha sol değil), barış yanlısı ve Türkiyelileşme siyasetinin öncüsü olmalı.
- Kürtleri savunmalı (ama daha Kürt olmamalı). Türklerle bağlantı olmalı. Tek başına yapamaz. Herkese eşit yaklaşmalı. Ekonomiye önem vermeli. [Siyaseti salt Kürt olmamalı] Kürtleri savunan ama normal bir parti olmalı.

Ne Yapmalı?

- **HDP'liler:** Mutlaka HDP'de devam etmeli ama başına geçmeli başka parti doğru olmaz düşüncesi net. Demirtaş'a yeterince alan açılmadığı ve "engellendiği " yönündeki düşüncelere kısmen hak verseler de kendi havzasında akması gereken bir yol araması gerektiği kanaatindedeler.
- **AKP'liler:** Siyasi hayatına eskisi gibi devam etmeli ama HDP'den ayrılmalı yönünde fikir beyan ederken bunun altlığı olarak Demirtaş'ın HDP içerisinde hapsolacağı ve HDP'yi dönüştürmesinin zor olacağı iddiasında.
- **CHP'liler:** Demirtaş'ı Türkiye'deki muhalif siyasetçilerin doğal müttefiki olarak değerlendiriyor ve bu tutumunu takdir ediyor. Demirtaş'ın ilerleyen yıllarda Kürt kimliğinden ziyade muhalif kimliğiyle öne çıkmasını talep edebiliyorlar.

KÜLTÜR

Kürt müziği ne kadar dinleniyor, hangi sanatçılar biliniyor?

Kürtler için Kürtçe müzik giderek önem kazanıyor.

Fakat %36 Kürtçe müziğe uzak.

Mem Ararat

Mahsun Kırmızıgül

Ciwan Haco

Ferhat Tunç

Aram Tigran

Diyar

Delil Dilanar

Ayşe Şan

Şakiro

Şahê Bedo

Şehribana Kurdi

Hozan Hamid

Hozan Serhad

Ahmet Aslan

Mahmut Ak

Seyda Perinçek

Zey

İbrahim Tatlıses

Hozan Dino

Şivan Perver

Xero Abbas

Hozan Aytaç

Serhad

Feroz

Xelil Xemgin

Rewşan

Raperin

Halit Bilgiç

Erader

Hozan Beşir

Hirai Zerdüş

Milail Aslan

Xece Herdem

Beytocan

Aynur Doğan

Rojda

Kürtçe müzik yapan müzisyenler çeşitleniyor.

Geleneksel isimlerin yanına eklenenlerde Mem Ararat öne çıkıyor. Rojda'nın çıkışı da dikkat çekici.

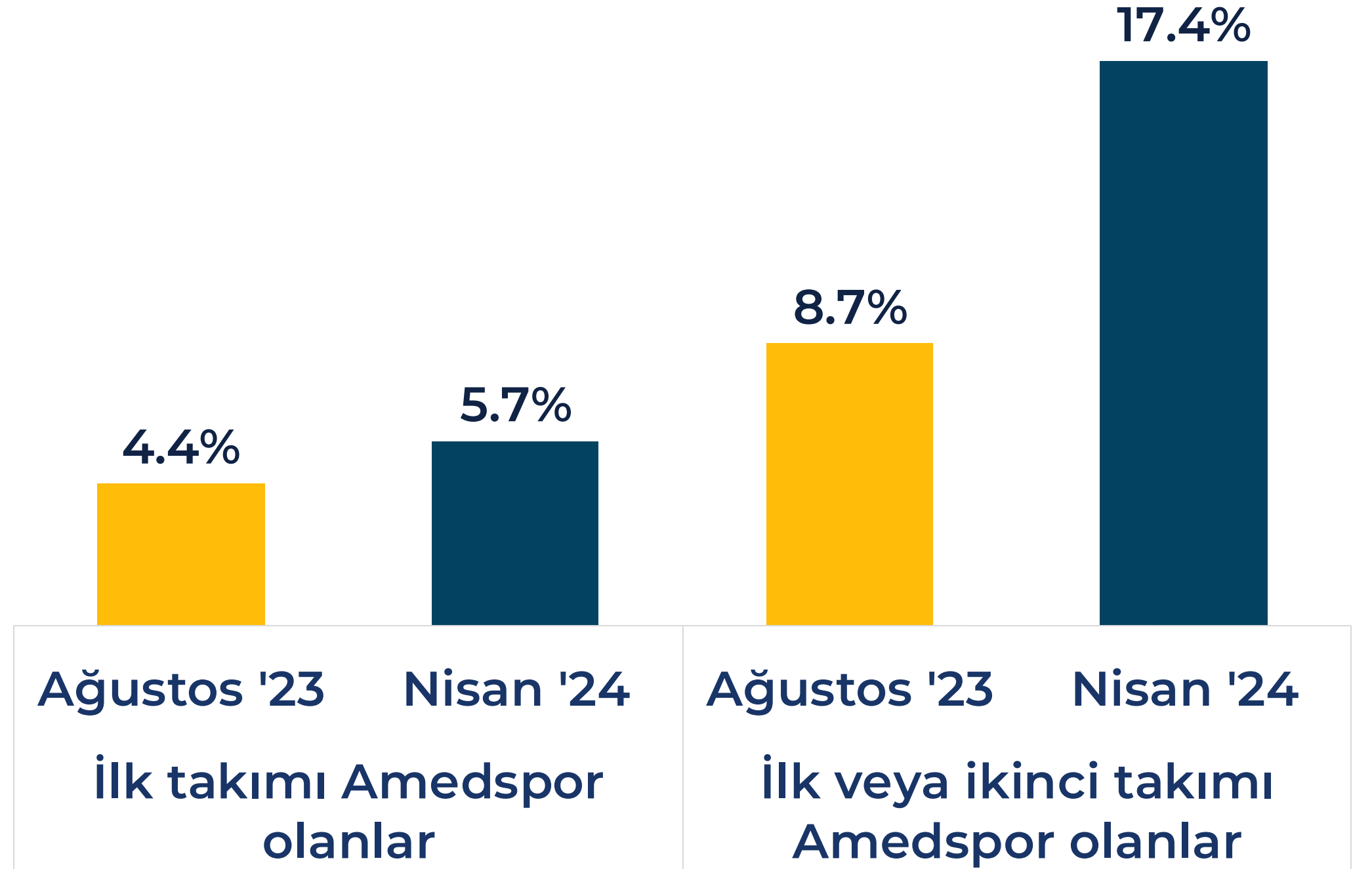
AMEDSPOR

Taraftar içinde
Amedspor nasıl
konumlanıyor?

KÜRTLERDE AMEDSPOR TARAFTARLIĞI (futbol taraftarı olanlar içinde)

Amedspor'a ilgi
yükseliyor.

SONUÇLAR

10

Kürtler Kürtlükten vazgeçmiyor. Bu, Kürt meselesinin her şeyden önce kimlik ve tanınma meselesi olduğuna işaret ediyor.

Veriler ve seçim sonuçlarına göre Kürtler için: yeni partiye gerek yok ama DEM kendisini yenilesin.

AKP ve CHP'ye uzaklık/yakınlık ve seçim sonuçlarından duyulan memnuniyet derecesi metropol ve bölge Kürtlerinin ayrıştığını gösteriyor. **CHP'ye yakınlıkta bölgedeki ve metropollerdeki Kürtler arasındaki farklılaşma 31 Mart'ta görülen CHP'ye yönelmenin çok da geçici olmayabileceğini gösteriyor.**

Seçim sonuçlarından memnuniyette de bölge Kürtleri ve Batı'daki Kürtler ayrımı net. Batı'da Kürtler AKP karşıtı ve CHP'nin merkezinde olduğu muhalefete ortak bir duygu dünyasına sahip.

Türkiye modernleşmesiyle ortaya çıkan kültürel yarılma Türkiye siyasetinde iki siyaset ve iki lider tipi yarattı: sağ ve sol, geleneksel ve modern, dindar ve seküler vs. Demirtaş bu ikilikleri aşan bir lider. Bu ikilikleri aşmakta DEM'den başarılı.

1990'larla beraber yasal Kürt partisi Türkiye ve Kürt siyasetinin taşınmazı haline geldi. Demirtaş Kürt siyasetinin yeni taşınmazı. Hem de sivil alanın ilk taşınmazı Kürt partisiyle olan gerilimine rağmen.

HDP'nin Türkiyeli oluşu hakkında net bir fikir varken, DEM ve Demirtaş'ın Türkiyelileşme siyaseti hakkında kanaat bildirilirken «fikrim yok» çok yüksek oranda. Bu Türkiyelileşme siyasetinin belirsizliğiyle ilgili olsa gerek. İlkinde bilgim fikrim yok % 10, ikincisinde % 40.

Demirtaş DEM'den daha popüler. DEM Demirtaş ayrışsa «Demirtaş'ın yanında olurum» diyenlerin oranı Demirtaş'ın partiden ayrı bir hayatiyet kazandığını gösteriyor. Parti olmazsa Demirtaş da olmaz önermesi geçerli değil. Bu da daha önce HDP geleneğinde hiç kimseye nasip olmamış bir ayrıcalık.

Demirtaş itibarının az da olsa gençlerde daha düşük olması içeride olmasının ve ‘yaşlanmasının’ Demirtaş’ın etkisinde uzun vadede bir düşüş olabileceğini gösteriyor.

Demirtaş’ın olduğu haline (solculuğu, Kürtlüğü, dindarlığı, Türkiyeliliği) onay çok yüksek. Değişsin istenmiyor. Olduğu haliyle seviliyor, onaylanıyor.

Kürtler Demirtaş’ın suçlu olmadığını ve adil yargılanmadığını düşünüyor. AK Parti’ye oy veren Kürtlerde de Demirtaş’ın suçlu olduğu kanaati zayıf; daha ziyade hatalı buluyorlar.

Demirtaş’ın çözüm sürecinde artan popülaritesini Kürt sorununun çözüm alanını genişletmek için kullanmadığı eleştirisi not ediliyor.

Türkiyelileşme talebi yükseliyor:
Direnç azalmış, beklentiye dönüşmüş
Kürtlerin kahir ekseriyeti Kürt
siyasetinin Türkiyelileşme yönünü
destekliyor görünüyor.

Bunun altında yatan ana sebep Kürt
siyasetinin yönlendiriciliğinden ziyade
Kürt toplumunda yaşanan değişim.
Farklı seçmen kümeleri farklı
motiflerle Türkiyelileşme beklentisi
içinde.

HDP'lilerin Türkiyelileşme
denilince arzu ettiği/aklına ilk
gelen Kürt siyasetinin farklı
mahallelere açılma ve alanını
genişleterek Kürt siyasetinin
gücünü tahkim etmek iken AK
Partililer Türkiyelileşme
beklentisinde sivilleşme öne
çıkıyor.
CHP'ye oy veren Kürtlerde bu
daha çok muhalefetle yakınlaşma
anlamını taşıyor.

Demirtaş hala sembol fakat beklentiler farklılaşıyor:
Demirtaş Türkiyelileşme hikayesinin sözcüsü, başrolü ve ikonu olarak görülüyor. Tam da bu sebeple Demirtaş'tan beklentiler üç ana ekseninde farklılık gösteriyor:
Kapsayıcılık, Sivilleşme ve Diyalog.

Kürt toplumunun Demirtaş'ı önceki siyasal aktörlerden ve halefi olan genel başkanlardan ayırdığı görülüyor. **Demirtaş Kürt sorununun çözümünü temsil eden lider olarak simgeleştiriliyor.** Bu temsil önceki siyasetçilerle farklılaştırılan bir temsil.

Önceki aktörler tanıma, kabul gibi talepleri merhamet ve hiyerarşiyi de içeren şekilde istiyordu. **Demirtaş göz hizasından konuşan eşit olmanın hukukunu daha iyi çerçeveselendirilen iddia sahibi bir profil olarak görülüyor.**

Bu sebeple önceki siyasi aktörler daha çok mağduriyet ve mahrumiyet duygusunu taşıyıcıları olarak hatırlanırken Demirtaş temsiliyet ve hakkaniyet kavramlarıyla anılıyor.

Batıda toplumsal muhalif kimlik partili kimliği aşındırıyor.

Son yerel seçimlerde CHP'nin, HDP'nin aday çıkardığı illerde de önemli oranda Kürt oyunu çekebilme başarısı göstermesi muhalif kimliğin metropollerde parti kimliğinin önüne geçebileceğine dair nüveler vermişti.

Bu araştırma sonuçlarında Demirtaş'ın itibar puanının Batıda, Kürt illerinin çok az bile olsa gerisine düştüğü görülüyor.

İmamoğlu ve Yavaş gibi isimlerin Batı metropollerinde yaşayan Kürtler içerisinde bölgeye nazaran önemli oranda yüksek görünen itibar grafiği bu olgunun altını bir kez daha çiziyor.

Altı da üstü de çizilmeyen Kürtlük
Önceki araştırmalarda çıkan sonuçlar Kürtlerde kendisini Kürt milliyetçisi olarak tanımlayanların sayısının arttığını gösteriyor. Öte yandan büyük çoğunluk Türkiyeli kimliği ile barışık.

Kürtlük, Türkiyelilik, mağduriyet, iddia sahibi olmak bir çelişki olarak görölse de bu aslında kendi içinde tamamlayıcı bir sentez olarak da okunabilir.

Hülasa Kürtler kimliklerinin altının çizilmesini de üstünün çizilmesini de arzu etmiyor.

SONUÇ OLARAK DEMİRTAŞ:

- Kürtlerin **ilk sivil lideri**.
- DEM'den ayrı bir **'hayatiyeti' var**.
- Bölge ve metropol Kürtleri ayrışıyor, **Demirtaş birleştiriyor**.
- **Kürtler için herkesin 'başkanı'**, Türkiye içinse sağ sol, seküler muhafazakâr ayrımını aşan lider.
- **Kürtleri birleştiriyor**, Türkleri uzaklaştırmıyor.
- Kürtlere çok yakın, **Türlere uzak değil...**
- **Çözüm olabilir** hissiyatının güçlü temsilcisi.
- **Birlikte yaşama fikrinin** temsilcisi.

2024 MAYIS

RAWEST ARAŞTIRMA

**KÜRT MESELESİ
KÜRT SİYASETİ VE
DEMİRTAŞ**

